Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-hээ гарана | № 252 (17375) | 1986 оной ноябриин 1, суббото | Сэн 3 мүн.

Хурдан түргэнөөр, шэн габьяатайгаар хүдэлдэг, хуушарhан ёhо гуримуудые, заншалнуудые зоримгойгоор усадхадаг үйлэдбэриин түрүүшүүлдэ, новаторнуудта алдар соло!

(КПСС-эй ЦК-гай Уряануудhaa).

ҮНДЭГЭ ОЛООР СУГЛУУЛНА

Үйлэдбэреэ хубилган шэнэлжэ, үндэгэ бэлэдхэдэг болоhон Кабанскын районой Твороговой шубуунай фабрикын шубуушад горитойхон амжалта туйлана. Тэдэнэр үнгэрhэн юhэн hарын туршада 4300 мянган үндэгэ суглуулжа тушааха түсэбөө 6575 мянганда хүргэжэ, жэлэйнгээ даабарие 575 мянган үндэгөөр үлүүлээ. Байгша оной эсэслэтэр эндэхи шубуушад үндэгэ үйлэдбэрилхэ түсэбөө бүхыдэнь 11 миллиондо хүргэхөөр хараална.

Эдэ үдэрнүүдтэ шубуушадай олон звенонууд социалис уялгаяа дүүргэhэнээ баяртайгаар мэдүүлнэ. Жэшээлбэл, Николай Дмитриевич Федоровой хүтэлбэрилдэг коллектив жэлэй эхинhээ хойшо 1009 мянган үндэгэ суглуулжа абаа юм. Тиигэжэ тахяа бүхэнhөө 121 үндэгэ абаба.

Дурсагдагша предприятиин коллектив гансашье үндэгэ тушааха бэшэ, мүн мяха, hү, худалдаха түсэбөө ургашатайгаар дүүргэнхэй, заншалта hайндэрөө шэнэ илалтаар угтана.

Т. БАДМАЕВА.

ГАХАЙШАД УРАГШАТАЙ

Агуу Октябриин 69 жэлэй ойдо зорюулагдажа дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ оролсохоhоо урид дээшэлүүлэгдэhэн уялга абаhан Мухар-Шэбэрэй районой «Родина» колхозой гахайшад горитойхон амжалта туйлана. Тусхайлбал, поршоонхонуудые түлжүүлдэг гахайшад Евдокия Иннокентьевна Гарафутдинова, Екатерина Сафаргалина гэгшэд даажа абаhан бүлэг гахайнуудаа зоотехническэ заабариин ёhoop харууhалжа, гарза хоролтогүйгөөр тэжээнэ. Байгша оной эхинhээ хойшо түрүү гахайшад поршоонхонуудайнгаа тус бүриин шэгнүүрые хоногой 445 граммаар нэмээгээ юм. Энэ хугасаа соо бүхыдөө 461 центнер мяха үйлэдбэрилжэ шадаа.

В. ШИРДАРМАЕВ.

Бензовозой жолоошон Таряша Лопсонович Гыргенов хадын уйтан эгсэшье харгынуудаар хэдэн зуун, мянган километр зайе автомашинаараа гаталhан байха. Тэрэ эртэ үглөөгүүр гэрhээ гаража, үдэшэ орой болотор түрэл Түнхэнэйнгоо районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой механизаторнуудта түлишэ зоодэг юм. Гушаад жэлэй туршада жолоошоноор хүдэлжэ байhан түрүү жолоошон габшагай ажалай түлөө медальнуудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр хэдэн удаа шагнагдаhан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунист, ажалай ветеран, залуушуулые hурган хүмүүжүүлэгшэ Т. Л. Гыргенов.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

Үүсхэл гаргаhан ажахыда

ТҮРҮҮШЫНГЭЭ АМЖАЛТАДА УРМАШААД...

Урда жэлнүүдтэ манай фермэ, ажахы район соогоо гээгдэнги тоотой байhан юм. Бури hая болотор жэлдээ үнеэн бүриhөө 2000 килограмм hү haaxa гээшэмнай манда хүртэшэгүй ехэ хилэ шэнги haнагдадаг байгаа.

Харин байгша ондо одоол энэ хэмжээндэ хүрэхэ аргатай болообди. Жэшээлхэдэ, байгша оной үнгэрhэн арбан hapада фермэдэ үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 1940 гаран килограмм hүн абтаба. Үлэhэн ноябрь, декабрьда үнеэн бүриhөө адагынь 300 килограмм hү haaгаад, 2200 гаран килограммай хилэдэ түрүүшынхеэ хүрэхэ гүйсэд аргатай байнабди.

Ямар аргаар, хайшан гээд манай коллектив ажахынгаа, бүхы районойшье түрүү фермэнүүдэй зэргэдэ гараа гээшэб гэhэн асуудалда иигэжэ харюусаха байнаб. Нэгэдэхеэр, hүүлэй 2—3 жэлдэ фермэмнай эбтэй эетэй, нэгэн hаналтай, урагшаа эрмэлзэлтэй коллектив боложо бэхижэээ. Хоёрдохёор, хамтын подрядай гуримда орожо, үйлэдбэрилhэн продукциингаа зэргээр, тэрэнэйнгээ шанарай ёhoop ажалай түлөөhэ абадаг болоходоо, зүбөөр урмашуулагдадаг болоходоо, хүнүүд ажалдаа урдынхиhаа тад ондоогоор хандана.

Урдань ажаллажа байhан дүршэлтэй haалишадай хажууда эдэбхитэй залуушуул ерэжэ, ажалай юхи бадаруулаа. Жэшээнь, комсомол басагад Надежда Найданова, Елена Лобышева гэгшэд богонихон болзор соо ажалаа hайнаар шүдалжа, мүнөө дүршэлтэй бэрхэ haалишадhaa дутуугүй ехэ hү haгна. Энэньшье ехэ гайхалтай бэшэ. Надежда Найданова ажахын суута haалишан байhан, бури 1976 ондо үнеэн бүхэнhөө 3000 килограмм hү haahан Цырен-Дыжит Найдановнагай басаган ха юм. Тиимэhээ эжынгээ этигэл найдабарие, комсомол арюухан нэрээ хараюулха гэжэ оролдоно бшуу.

Жэлэй үнгэрhэн арбан hарын дүнгөөр Н. Найданова — 1850, Е. Лобышева—1720 килограмм hү үнеэн бүриhөө haaнхай. Эдэ басагад мүнөө КПСС-эй гэшүүндэ орохоор кандидадай стаж гаража байна.

Сугтаа хүдэлдэг нүхэдөө урагшань дахуулан ябадаг, илангаяа залуушуулые ажалай арюун замда гаргаха талаар ехэ оролдодог түрүү haалишан Цыбик Намсараевна Гомбоева жэлэй эхинhээ хойшо үнеэн бүриhөө 2430 гаран килограмм hү haaгаад, мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябана. haяхан СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар эрхим ажалайнгаа түлөө тэрэ Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнагдаа.

Би өөрөө энэ үе соо үнеэн бүхэнhөө 2410 үлүүтэй килограмм hү абааб.

Манай фермынхид үнгэрhэн зунай бэлшээриин хаhада муу бэшээр хүдэлжэ гараа. Социалис мүрысөөндэ оролсоходоо, зунай hаранууудта үнеэн бүриhөө 1220 килограммhaa бага бэшэ hү haaxa уялга абаhан аад, тэрэнээ 1265 килограммда хүргөө hэмди. Үбэлжэлгын үедэ баhал тэрэнhээ дутуугүйгөөр хүдэлхэ зорилготойбди.

Тээсгэн октябриин эхээр колхознай hү үйлэдбэрилхэ гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэбые болзорhoонь гурба hapaap урид дүүргээ юм. Энэ үе соо бүхыдөө 14 мянга гаран центнер hүн haaгдажа, 11,7 мянган центнерынь гүрэндэ худалдагдаа. Октябрь hарahaa хойшо даабариhaa гадуур hү haaжа, худалдажа байнабди.

Энээндэ манай фермынхид бага бэшэ хубита оруулhандаа, республика соогоо шэнэ социальна мүрысөө үүсхэлсэhэндээ урма баяртай хүдэлнэ.

З. ЕВТЮГИНА,
Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Ташарай фермын ахалагша haалишан.

ЛЕНИНГРАДТА ЕРЭБЭ

Бүхы совет арадтаяа хамта Ленинэй хотын ажалшад оронной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха талаар партиин хараа шэглэлые бодото дээрэнь залан сэхээр бэелүүлнэ. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Л. Н. Зайков Ленинградта ерэжэ, шэнэдхэн хубилгалгын ямараар бэелүүлэгдэжэ байhантай танилсаба.

Ленинградай машина бүтээлгын комплексын ажал хэрэгүүдэй ямар байhые дэлгэрэнгыгээр шэнжэлэн хараба.

Партиин Ленинградска обкомой ба горкомой бюрогой гэшүүдтэй, секретарьнартай, таhагуудые даагшанартай, городой ба областиин совет эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй Смольный соо уулзажа хөөрэлдөө.

(ТАСС).

ҮЕ САГАЙ ЭРИЛТЭЭР

Бүхэсоюзна театральна бүлгэмэй XV съезд театрай ажал ябуулгые, хэрэгые нарижуулан hайжаруулгын, гүнзэгы удхатай болголгын оршон байдалда болобо. Съезд хүдэлмэреэ октябриин 30-да Москвада дүүргээ.

Россин олон үндэhэ яhатанhaa бүридэдэг сценическэ искусствын түлөөлэгшэд КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ хабаадаха талаар тодорхой харгы замуудые хараалhан байгаа. Тэмсэлэй түрүү зэргэдэ дабшаха, хүнэй ухаан бодолые шэнэ ёhoop хубилгахадань, мүнөө үеын ухаан бодолые бүрилдүүлэн хүгжөөхэдэнь, совет общестовын урда табигдаhан асуудалнуудые шиидхэхэдэнь партида туhалха гээшэ театрай үндэр ехэ уг зорилго болоно гэжэ съезд дээрэ баталагдан абтаhан тогтоол соо тэмдэглэгдэнэ.

Съезд Бүхэроссин театральна бүлгэмые РСФСР-эй Театральна ажал ябуулагшадай холбоон болгожо хубилгаад, ВТО-гой XV съездые РСФСР-эй Театральна ажал ябуулагшадай холбооной I съезд гэжэ тоолохо шиидхэбэри баталан абаба. СССР-эй Театральна бүлгэмүүдэй учредительнэ съездын делегадууд hунгагдаа. РСФСР-эй Театральна ажал ябуулагшадай холбооной правлени болон секретариат hунгагдаа.

РСФСР-эй соёлой министр Ю. С Мелентьев ВТО-гой правлениин түрүүлэгшын тушаалда 25 жэл соо ашаг үрэ ехэтэйгээр ажал ябуулhанайнь түлөө СССР-эй арадай артист М. И. Царевто съездын делегадууд болон айлшадай үмэнэhөө гүнзэгы сэдьхэлhээ баяр баясхалан хүргэбэ. Съезд тэрэниие зохёохы ажалтанай шэнэ холбооной правлениин хүндэтэ гэшүүнээр нэгэн дуугаар hунгаа.

КПСС-эй ЦК-гай соёлой таhагые даагша Ю. П. Воронов съездын түгэсхэлэй заседанида хабаадаба.

* * *

Энэ үдэр РСФСР-эй Театральна ажал ябуулагшадай холбооной правлениин нэгэдэхи пленум болобо. СССР-эй арадай артист М. А. Ульянов правлениин түрүүлэгшээр hунгагдаа.

(ТАСС).

ЕРЭХЭ ЖЭЛЭЙ ТООСООГООР

Улаан-Үдын гадар трикотаж хубсаhанай фабрикын коллектив Агуу Октябриин 69-дэхи жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ хам оролсожо, ажалай бэлэгүүдые бэлдэжэ байна.

Энэ предприятиин ажалшад продукци худалдаха юhэн hарынгаа даабарие 100 процент дүүргээ. Нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, продукци худалдалгын хэмжээн 25 процентээр дээшэлhэн байна. Нормативна сэбэр продукциин талаар ажалай бүтээсын ургалта түсэбэй ёhoop 116 процентын орондо 121 процентдэ хүргэгдөө.

Цехүүдэй дундаhaa нэхэлгын цехэй хүдэлмэришэд түрүү hуури эзэлбэ. Будалгын болон электроцехүүдэй коллективүүд удаадахи hууринуудта гараа. Хоёрдохи бүлэгтэ арадай хэрэглэмжын эд бараа гаргадаг цехэй хүдэлмэришэд шалгарhан байна.

— Манай фабрикада элдэб уряа доро мүрысөөнүүд үнгэргэгдэдэг заншалтай юм. «Хүн бүхэнэй хүдэлмэриин эрхим шанарhaa коллективэй ашаг үрэ ехэтэй ажал хүрэтэр» гэhэн уряа доро мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрhэн байгаа. Тиин мүнөө 54 хүн жэлэйнгээ даабарие дүүргэнхэй. Энэ талаар нэхэлгын цехhээ В. А. Самановай хүтэлбэрилдэг бригада, будалгын цехhээ Г. С. Халзаруевагай ударидадаг бригада эсхэлгын цехhээ Н. И. Будаевагай толгойлдог бригада түрүү hууринуудые эзэлбэ,— гэжэ социалис мүрысөөнэй талаар инженер В. В. Петухова хөөрэнэ.

Нэхэгшэ Людмила Владимировна Абрамова табан жэлэйнгээ түсэбые гурбан жэл соо дүүргэхэ уялга абаад, мүнөө 1987 оной февралиин тоосоогоор ажаллажа байна. Нэхэгшэд Г. А. Смолина Т. И. Литвина, оёдолшон Т. И. Сокольникова гэгшэдэй ажалай календарьта 1987 он hэхэгдэнхэй.

Фабрикын нэхэгшэд, оёдолшод, хүүгэдэй хубсаhа оёхо юhэн hарынгаа түсэбые 104 процентээр дүүргээ.

Иигэжэ гадар трикотаж хубсаhанай фабрикын коллектив Агуу Октябриин hайндэрэй жагсаалда түрүүшүүлэй тоодо ябаха эрхэдэ хүртэбэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

Хүдөө ажахын шэнжэлэл

АРГА БОЛОМЖОНУУДАА ЭЛСҮҮЛХЭ

Арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэл эсэс тээшээ улам хурдаар дабшана. Тиин эдэ үдэрнүүдтэ республикымнай, колхоз, совхозуудай малшад, haалишад, шубуушад мяха, hү, үндэгэ, нооhо үйлэдбэрилжэ гүрэндэ тушааха байгша онойнгоо түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө бүхы арга шадабаряа гарган ажаллана.

Буряадай АССР-эй Статистическэ управлениин согсолhон тоо, мэдээнүүдые зэргэсүүлэн харахада, hүүлэй хахад hарын туршада Мухар-Шэбэрэй районой ажахынууд гүрэндэ малай мяха ехээр тушаагаа гэхэ гү, али 384 тонно шэгнүүртэй мал бэлэдхэлэй пунктда оруулаа. Тиихэдэ Сэлэнгын район энэ хугасаа соо 366 тонно, Зэдын районой колхоз, совхозууд 310 тонно мяха бэлэдхээ. Мүн Загарайн районhoo 251 тонно мяхан абтаа. Тиин гэhээ Баргажанай районhoo оройдоол 2 тонно, Хэжэнгын районhoo 21 тонно мяхан гүрэндэ тушаагдаа. Тэрэшэлэн Хурамхаанай, Хяагтын районууд энэ хугасаа соо мяха багаар — 40—41 центнер худалдаа.

Зунай hаранууудта шэмэтэй ногоогоор элбэг холын бэлшээридэ адуулагдаhан мал асарагдаhaap үнихэн болоо. Түрүү ажахынуудай малшад бэлшээриhээ бусаhан hүрэг соонhoo шэгнүүрээрээ булюу, мяхалиг бэетэй үхэрнүүдыень шэлэжэ, мяханай комбинадта тушааханhaa гадна, үлэhэн малаа hайн тэжээлээр шахажа таргалуулха хүдэлмэреэ урда мэтэ hайнаар эмхидхээ. Мал шахажа таргалуулха хүдэлмэреэ эмхидхэhэн коллективүүд хараалагдаhан түсэбөө жэншэдгүй бэелүүлнэ. Тиин гэhээ малаа шахаха ажалдаа анхаралаа хандуулаагүйшүүл мүнөөшье гээгдэлhээ гаранагүй.

Энэ жэлдэ малай үбhэ тэжээл элбэгээр бэлэдхэгдээ. Тиимэhээ үүсэлэгдэхэ малаа шахажа, шэгнүүрыень нэмээжэ хүсэлдүүлээд тушааха хүдэлмэри хаа-хаанагүй үргэнөөр ябуулагдаха зэргэтэй. Жэлэй дүүрэтэр үлэhэн саг соо малаа hайнаар шахажа шадабал, гүрэндэ мяха ехээр тушааха аргатай ха юм.

Үнеэн бүхэнhөө жэлдээ 2000 килограмм hү haaxaap эрилтын табигдаад байhан мүнөө үедэ haалиин фермэ, hүнэй комплекс бүхэндэ ажалай тэмсэл улам үргэдэнэ. Үнгэрhэн 15 хоногой туршада Кабанскын районой ажахынууд тоhоной заводуудта hү ехээр тушаагаа. Тусхайлбал, 641 тонно hүн эндэ худалдагдаhан байна. Тиихэдэ Мухар-Шэбэрэй, Зэдын, Хяагтын районуудай haалишад hү тушааха талаар бусадhaa эрхимлэнэ.

Үнеэдээ үбэлэйнь байрада оруулжа, шанаржуулагдаhан тэжээлээр хооллуулха хаhын үни эхинhээшье haaнь, Прибайкалиин, Хэжэнгын, Захааминай, Баунтын, мүн бусад районуудай ажахынуудта hүн багаар худалдагдана. Эдэ районуудта үнеэдэй hү шэмэ дээшэлхын орондо доошолоо гэжэ тэмдэглэлтэй. Үбэлэй hаранууудта haалиин малай hү шэмые эрид дээшэлүүлхээр шанартай тэжээлээр хангахаhaa гадна, haargahaн hүнэй доторой хэрэглэмжэдэ гаргаhалагдадаг хэмжээе эрид хороохо эрилтэ табигдана. Илангаяа тугалнуудтаа искусственна аргаар бэлдэгдэhэн hү, уураг эдюулхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха гээшэ ажахы бүхэнэй зооветеринарна мэргэжэлтэдэй нангин уялга мүн.

Саашадаа hү haалияа улам дээшэлүүлхын тула тэжээлэй цехүүдые haaдгүйгөөр хүдэлгэжэ, малдаа тэжээлыень заабол шанаржуулаад эдюулхэ эрилтэ табигдана.

Республикымнай шубуушад үнгэрhэн хахад hарын туршада 7006 мянган үндэгэ тушаажа амжалта туйлаа гэхэ гү, али нёдондоной энэ үеынхиhөө 2289 мянган үндэгэ олоор худалдаа. Эдеэ хоолой шухала энэ продукци ехээр үйлэдбэрилхэ талаар Ивалгын районой шубуушад урда мэтэ эрхимлээ. Тэдэнэр 15 хоногой туршада 5816 мянган үндэгэ гүрэндэ худалдаа.

Нооhо гүрэндэ тушаалга үргэлжэлhөөр. Үнгэрhэн хоёр долоон хоногой туршада Бэшүүрэй районhoo 83 центнер (сэбэр утаhанда оруулаад тоолоходо), Загарайн районhoo 74, Хурамхаанай районhoo 66 центнер ноохон абтаа.

Табан жэлэймнай түрүүшын жэлэй эсэс улам ойртоно. Республикымнай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд шэнэ амжалтатайгаар жэлээ түгэсхэжэ, хараалагдаhан, түсэб, абаhан уялгаяа сүм дүүргэхын тула бүхы арга шадабаряа элсүүлхэ зэргэтэй. Эндэ социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэhээ гадна түрүүшүүлэй арга шадабарие, дүй дүршэлые бүгэдын шадабари болгохо байhанаа мартаха ёhогүйбди.

РЕСПУБЛИКЫН РАЙОНУУДТА МАЛ АЖАЛАЙ ПРОДУКТНУУДЫЕ ГҮРЭНДЭ ТУШААХА БАЙГША ОНОЙ ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЭ ТУХАЙ

1986 оной октябриин 16-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр).

Районууд	мяхан	hүн	үндэгэн	ноohон
Баргажанай	57	110	—	91
Баунтын	48	125	—	—
Бэшүүрэй	61	97	—	92
Зэдын	60	93	143	89
Яруунын	62	92	—	108
Загарайн	82	97	2,6 дахин	95
Захааминай	80	94	—	96
Ивалгын	78	94	79	107
Кабанскын	87	92	120	—
Хэжэнгын	54	88	—	105
Хурамхаанай	63	106	—	97
Хяагтын	59	94	—	93
Мухар-Шэбэрэй	67	94	—	102
Ахын	90	79	—	96
Прибайкалиин	68	89	—	—
Хойто-Байгалай	88	105	—	—
Сэлэнгын	69	96	—	90
Тарбагатайн	67	81	—	96
Түнхэнэй	43	99,0	—	110
Хориин	77	98	119	90
Республика бүхыдөө	68	[illegible]	[illegible]	[illegible]

ПАРТИЙНА ЭДЭБХИТЭДТЭ

«Партийна эдэбхитын дэбтэр» гэhэн ном хэблэгдэжэ гараба. КПСС-эй ЦК-гай хүтэлбэрилхы органууд тухай мэдээсэлнүүд, КПСС-эй XXVII съезд дээрэ баталагдан абтаhан КПСС-эй Программын шэнэ найруулга, партиин Устаавта оруулагдаhан хубилалтанууд тухай статьянууд энэ суглуулбарида согсологдоhон байна. Партийна организацинуудай үзэл сурталай хүдэлмэри, оронной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалгын хараа бодолые бэелүүлгэдэ тэдэнэй дүүргэдэг үүргэ тухай материалнууд энэ номдо оруулагдаба. Захиргаанай ажал ябуулгые хинаха комиссинуудта, арадай хиналтын зурганудта коммунистнуудай ябуулдаг хүдэлмэри тухай зүбшэлэлнүүд үгтэнэ.

(ТАСС).

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлһэн түлөө

ТҮРҮҮШЫН АЛХАМУУД

Үйлэдбэриин ямаршье һалрида, ажалай ехэ, багашье коллективтэ хурдадхалга, шэдхэн хубилгалга дээрэһээ гэһэн заабариин ёһоор, ямар гэ түлхисээр бэелүүлэгдэхэ эд хүлеэжэ һууха болоо а, яшье таарахагүй. Харин эмнай дороһоо дээшээ бүүлэгдэхэ, хүн бүхэнэй хүдэлжэ байһан газарһаа, ажалша коллективүүдэй эдэбхи үүсхэлээр бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев Алас-Дурна зүгэй, Краснодарска хизаарай ажалшадтай уулзажа хөөрэлдэхэдөө, хэлэһэн байна.

Тэрэнь тон зүб лэ даа. Хүдэлжэ байһан хүнүүд лэ өөһэдынгөө ажалай арга боломжые, эрхэ байдалые һайн мэдэнэ ха юм. Мүн дутуу дундануудаашье элитээр хаража байна, хэрэглэгдээгүй нөөсэнүүдээшье мэдэнэ.

Минии һанахада хурдадхалга, шэнэдхэн хубилгалга гээшэ богонихон саг соо гэнтэ бэелүүлэгдэшэхэ юумэн бэшэ. Энэмнай хүн бүхэнэй, коллектив бүхэнэй үдэр бүриин оролдолгоор, бага багааршье һаань ажалаа, тэрэнэйнгээ үрэ дүнгүүдые һайжаруулхын, бүхы юумээ гүримшүүлэн нарижуулхын түлөө үсэдөөр тэмсэжэ байһанайнь ашаар лэ түйлэгдэхэ зэргэтэй. Тэрэниие булта ойлгоод байгаа һаа, амжалта, илалтада заатагүй хүрэгдэхэл даа.

Эдэ бүгэдэһөө уламжалан, өөрынгөө хүдэлдэг коллективэй ажал тухай, эндэмнай ямар хубилалтанууд боложо байһан тухай хэлэхэ һанаатайб.

Манай Бодонгуудай совхозой Хонхоло нютагта 1979 онһоо хойшо тугал, бяруунуудые түргэнөөр тэлүүлхэ, шахан таргалуулха районой ажахынууд хоорондын комплекс эмхидхэгдэһэн юм. Түрүүн бидэ колхоз, совхозуудһаа жэжэ эрэ тугалнуудые суглуулжа абаад, тусгаар нарин нягта хяруулан дээрэ байлгажа, зүбөөр эдеэлүүлжэ, түргэн болзор соо томо болгоод, удаань тэдэнээ һүүлшын шатада—4 һара соо һайнаар шахан таргалуулһан бэеэрээ мяханай комбинадта тушаанабди.

Комплексдомнай нэгэ доро 1200—1500 хүрэтэр үхэр харууһалагдадаг. Досоогоо оньһожоруулагдамал байра бүхэндэ 320—350 хүрэтэр үхэрнүүдые байлгажа, тэдэниие 3 хүн эдеэлүүлдэг юм.

Арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлэй хурдадхалгын эхин—1986 онһоо комплексын хүдэлмэришэд ажалаа шэнэ гуримаар эмхидхэдэг болоо. Малшаднай бүхы хүдэлмэрөө бэедээ даажа абаад, хамтын подрядай гуримаар ажаллана. Олохон зомнай гэр бүлөөрөө подрядта орожо, шэнгэ харюусалгатайгаар хүдэлнэ. Энээнэй ашаар дүй дүршэлтэй малшад өөһэдынгөө хүбүү, басагадые, түрэл гаралайнгаа залуушуулые хажуудаа абажа ажалладаг болонхой.

Жэшээлхэдэ, үнинэй малшан коммунист Цырен-Доржо Цыренович Бадмажапов Дулма Санжиевна нүхэртэеэ, залуу коммунистка Цыбелма басагантаяа хүдэлжэ, үнгэрһэн август—октябрь һарануудта малай шэгнүүрые нэмээхэ түсэбөө 137 процент дүүргээ. Бэрхэ малшан Дарма Дашиев Зинаида нүхэртэеэ жэлэй үнгэрһэн 10 һарада малай шэгнүүрые нэмээхэ түсэбтэ даа-боржа баһал холо үлүүлэн дүүргэнхэй. Гэр бүлөөрөө хүдэлдэг малшад нүхэд Делхаев, Бадмаева гэгшэд мүн лэ амжалтатай ажиллана. [illegible] Агуу Октябриин 69 жэлэй ойн хүндэлэлдэ шэнэ социалис уялга абажа, малай шэгнүүрые дээшэлүүлхэ жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид ноябриин 1-дэ дүүргэхэ гэжэ шиидээ һэн.

Түбхын түрүүн хүнүүдэй даа-һан уялгадаа харюусалга ехэтэйгээр хандадаг, ажалай гурим, журамые наринаар сахидаг, технологиин заабариие жэшэдгүй бэелүүлдэг болоһонойнь ашаар үйлэдбэриин үрэ дүнгүүд хадаа харaa байса дээшэлнэ. Энээнэй ашаар мал саг соогоо нарин рационой ёһоор эдеэлүүлэгдэнэ, уһалагдана, байрануудынь сэбэр, зохид байлгагдана. Эдэ бүгэдэ шэнэ гуримаар хүдэлжэ эхилһэн түрүүшымнай алхам гээшэ.

Бүхы ажал хэрэгые һайн болгохо, үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдые дээшэлүүлхэ талаар комплексын партийна бүлэг ехэ юумэ хэнэ. Эндэ 9 коммунист ажалладаг юм. Мүн гурбан хүнһөө бүридэһэн арадай депутадуудай пост эмхидхэгдэнхэй. Эдэнэр өөһэдөө жэшээтэ һайнаар хүдэлхэһөө гадна, бүхы коллективэй ажал хэрэгые һайжаруулха түшаа саг үргэлжэ оролдоно.

Жэлэй эхинһээ хойшо манай малшад ямар үрэ дүнгүүдые түйлөөб гээд харая. Үнгэрһэн зунай һарануудта бэлшээн, шахан таргалуулһан үхэрнүүдынай түс түстэа дунда зэргээр 390 килограмм шэгнүүртэйгээр, тарган гэһэн сэгнэлтэтэйгээр мяханай комбинадта абтаа. Жэлэй арбан һара соо эндэмнай абтаһан мяханай центнер бүхэнэй өөрынь үнэ сэн гол гаргашаараа 262 түхэригтэ байха ёһотой һаа, тэ-рэнь 202 түхэригтэ хүрөө.

Малайнгаа харууһа, тэжээлдэ улам һайжаруулжа, [illegible] грамм, килограмм бүхэниие нарин нягтаар гэрэшлэнэ, [illegible] 400 килограммһаа доошо бэ-шэгнүүртэйгөө [illegible] тушааха зорилго урдаа табинабди. [illegible] тын түлөө улам шэнгээр тэмсэхэ байнабди.

Ажахын күгөөдэ. Шанагын комплексынхид баһал муу бэшээр ажаллана. Үнгэрһэн зунай бэлшээриин 4 һара соо тэндэхи түрүү малшад Т. Ренькас, Б. Данзанов, О. Ринчинова гэгшэд энэ үедэ үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ дунда зэргээр 1000 грамм хүрэтэр нэмэгээ.

Совхозой гол үйлэдбэриин тодорхой өөрын мэргэжэлтэй болгогдоод, ажалай эмхидхэлэй гуримшуулагдаад, хүнүүдэй үнэн зүрхэнһөө оролдожо хүдэлдэг болоод байхада, ажахын экономико бэхижэнэ, зоной һуудал байдал һайжарна, тэдэнэй салин түлбэриньшье дээшэлнэ. Гансахан һүүлэй табан жэлдэ Хонхоло тосхондо 7 шэнэ гэр баригдажа ашаглагдаа. Хүнүүдэй өөһэдынь хүсөөр гэр барихадань гүрэнһөө туһаламжа үгтэнэ, совхозой зүгһөө баһал туһаламжа хүргэгдэнэ. Эдэ бүгэдын ашаар залуушуулай урданайхидал нютагһаа ондоо тээшээ гаража ошохонь һураггүй үсөөрөө. Һүүлэй жэлнүүдтэ эндэмнай 30 залуу айл гэр бүлэ боложо түбхинөө.

Гэхэтэй хамта залуу айлнуудай олон болоходо жаа үхибүүд баһал олон болоно ха юм. Теэд эндэмнай хүүгэдэй ясли-сад үгы. Тосхондо тиимэ ясли-сад бии болгохо тухай асуудал арадай депутадуудай Бэшүүрэй районно Советэй гүйсэдкомдо, сомонойшье Советтэ нэгэтэ бэшэ табигдадаг. Гэбэшье энэнь зүб тээшээ шиидхэгдэнэгүй.

Саашадаа ажахынгаа һайн шанартай үхэрэй мяха бүри ехээр үйлэдбэрилдэг болоһон. [illegible] районой колхоз, совхозууд элдэб фермэнүүдтэ [illegible] үхэрнүүдые үсхэбэрилдэг байһан юм. Мяхалиг үүлтэрэй энэ мал манай эндэ һаала тааража байна. Тэбир сула түл үгэдэг, ямаршье газарта ядалсадаггүй, бэлшээд ябадаг, үбһэ тэжээл голонгүй эдидэг, түргэн түлжэжэ томо болодог, һайн шанартай, ехэ мяха үгэдэг гэжэ элирһэн юм.

Тиимэһээ районой ажахынуудай зарим һү багатай үнеэдые мяхалиг үүлтэрэй бухануудай үрөөр үрэжүүлээд, тугалнуудыень манда тушаагаа һаань, мяха үйлэдбэрилгэ эли бодо дээшэлхэ һэн гэжэ тоолонобди. Продукциин өөрын үнэ сэншье хямдарха бэлэй. Харин мүнөө гол түлэб симментал үүлтэрэй һү үгэдэг шэглэлтэй малай түл манда ороно ха юм.

Энэ асуудалые республикын гүрэнэй агропромой комитет, районой АПО хаража, зүб тээшэнь шиидхэхэ аабза гэжэ хүлеэнэбди.

Мүнөө совхоздо, тэрэ тоодо манай комплексдо малай үбэлжэлгэ түлэг эхилэнхэй гээшэ. Сентябриин 25-һаа бүхы үхэрнүүднай дулаан байрада оруулагдажа, үбэлэй рационоор эдеэлүүлэгдэжэ захалаа. Энээнтэй хамта намарай дулаан үдэрнүүдтэ зарим мал таряанай һуурида адуулагдана.

Бүхы бүдүүн тэжээл, талха таряанай зүйл тусхай цехтэ бүйлуулагдана, элдэб микро болон макро зүйлнүүдтэй холигдожо шанаржуулагдана.

Бүхы ажалшад, малшаднай арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлые амжалтатайгаар түгэсхэжэ, шэнэ 1987 оной түрүүшын үдэрнүүдһээ габшагайгаар хүдэлхэ байһаниинь лабтай.

Ч. ЦЫРЕНОВ,
Бэшүүрэй районой Бодонгуудай совхозой мал шахалгын комплексын бригадир.

ЭРХИМ ЖЭШЭЭ ХАРУУЛАГША

Үнгэрһэн намарай ургаса хуряалгын үедэ ажахынуудта эмхидхэгдэһэн хуряалга-зөөлгын звенонуудай социалис мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдоо. «Сибиряк» колхозой Еловкын отделениин звено мүрысөөндэ илаһанда тоологдобо. Тус звенодо 4 комбайн хүдэлөө. Дүршэлтэй механизаторнууд Ф. К. Шелехов, А. Н. Васильев, С. Г. Натяжко, В. Ш. Шенхоров гэгшэд таряа хуряалгын үедэ эрхим һайнаар ажаллажа, бүхыдөө 12000 центнер ороохо сохижо абаа.

Эдэнэр 904 центнер таряа хуряаһан байна. Тэрэ тоодо 190 гектар шэниисэ, 92 гектар горох хадаа, хуряагаа юм. Тиигэжэ ороохо хуряаха түсэбтэ даабаряа 125 процент дүүргээ. Даалгагдаһан участогай ургаса бултанһаа урид хуряагаад, звеногойхид ажахынгаа зарим отделениин таряа хуряалсаа юм.

Звеногойхидой түйлаһан илалтада коммунист, эрхим механизатор Виктор Ширипович Шенхоров ехэхэн хубита оруулаа. Нүхэр Шенхоров арба гаран жэлдэ колхоздоо механизатораар хүдэлнэ. Тэрэ Түнхэнэй 32-дохи СПТУ дүүргэһэнэй һүүлээр тракторист-машинистын мэргэжэлтэй болоо һэн. Бага наһанһаа ажалда дадаһан, хүдэлмэришэ хүнүүд соо ябажа һураһан Виктор Совет Армидашье алба хэхэдээ эрхим тоодо ябаа. Сэрэгэй албанһаа ерэһээр тракторта һуугаа. Залуу хүбүүнэй ажалдаа хаюусалгатайгаар хандадагыень ойлгожо, тэрээндэ энэ комбайн даалгаһан юм.

Үнэн сэхэ ажалай абьяас гаргажа түхэреэн жэлэй туршада хэба шадалаа буураангүй оролдосотойгоор хүдэлхэ хүсэлтэй энэ хүбүүе нютагайнь коммунистнууд өөһэдынгөө зэргэдэ абаһан юм. КПСС-эй гэшүүнэй үндэр нэрые тэрэ дээрэ үргэжэ ябана.

Коммунист Шенхоровые колхозой партком болон правлени ямар ёһолдо тэрэниие эльгээнэб, энээндэнь харюусалгатайгаар хандажа, саг болзортонь, шанартайгаар, үнэн сэхээр бэелүүлдэг.

— Техникые һайн мэдэхэ хадаа Виктор Ширипович таряа хуряалгын комбайнай, хабарай тарилгын техникын эбдэрээ һаа, дары заһабарилжа шададаг. Гадна маанадта хододоо туһалдаг заншалтай,—гэжэ залуу комбайнер А. Васильев хөөрэнэ.

—Энэ жэлдэ звеногоороо таряалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 23 центнер ороохо абаабди. Тус дүн хадаа түхэреэн жэлдэ оролдосотойгоор ажаллаһанаймнай ашаүрэ болоно. Бидэ бригадна подрядай гуримда ороһон хойноо, булта оролдохол ёһотой байнабди,—гэжэ Виктор Ширипович хэлэнэ.

Эрхим ажалайнгаа түлөө механизатор олон шагналнуудта хүртэнхэй. Хүндэлэлэй грамотанууд, дипломууд, социалис мүрысөөндэ оло дахин илаһанайнь тэмдэгүүд бии. 1987 ондо тэрэ Буряадай АССР-эй габьяата механизаторай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм.

Ж. ЮБУХАЕВ,
Түнхэнэй район.

ХОРИ. (Телефоноор абтаба). Район соогоо эгээн түрүүлэн Хориин совхозой малшад гүрэндэ мяха худалдаха байгша онойнгоо түсэб дүүргэбэ. Бүхыдөө гүрэндэ 2200 центнер һайн шанартай мяхан худалдагдаба. Гүрэндэ тушаагдаһан

ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭБЭ

малай дунда зэргын шэгнүүр 369 килограмм болоһон байха юм. Бэрхэ малшан Эрдэни Доржожапович Гармажапов зунай бэлшээриин үедэ даажа абаһан малаа һайнаар таргалуулжа, толгой бүриинь шэгнүүрые сүүдхэ соо мянга гаран граммаар нэмээжэ шадаһан байха юм. Мүнөө энэ нүхэрнай 133 толгой гунжадые даажа абаад, харууһалжа байна. Тиихэдээ энэ совхозой Аланай отделенидэ 128 толгой эрэ хашарагууд шахан таргалуулгада табигдаа. Тэдэниие Г. И. Тяжков харууһална. Эдэ мал баһал түргэн таргалуулагдажа, ерэхэ жэлэй нэгэдэхи кварталда гүрэндэ тушаагдахаар хараалагдана.

Энэ жэлдэ совхоз үбһэ тэжээл элбэгээр, һайн шанартайгаар бэлэдхээ. Бүхы тэжээл бүйлуулагдажа, шанаржуулагдажа малда үгтэнэ.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

Ефросинья Ивановна Клементьева Тарбагатайн районой «Советская Россия» колхоздо 18 жэлэй туршада тугалшанаар ажаллажа байнхай.

Ефросинья Ивановна сельсоведэй депутат, ажалай үндэр амжалтануудые түйлаһанайнгаа түлөө КПСС-эй райкомой ба райгүйсэдкомой Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа. Тэрэнэй дүрэ зураг ажахын ажалай түрүүшүүлэй Хүндэлэлэй самбарые шэмэглэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Е. И. Клементьева хүбүүнтэеэ ном уншажа байна.

В. ПЛУТТЫН фото.

МАЛ АЖАЛ
эсо тухаһа һанабари

УРМА ЗОРИГТОЙГООР АЖАЛЛАНА

Хотогорой һү һаалиин фермэдэ ошохо гэхэдэ, нэгэшье машина үгы байба.

Талаан болохедо үйлсын тэг дунда нэгэ мотоциклтай хүн дайралдаа һэн. Тэрэмнай одоол тэрэ Хотогорой фермын һаалишан Елена Сультимовна Сондуева байба. Тэрээнтэй хөөрэлдэхэдэмни:

— Хүйтэншэг байна даа. Мотоцикл дээрэ һууха һаатнай...

— Бидэтнай ямаршье транспортаар үбэл, зун иилгаагүй ябадаг зон аабзабди даа...

Елена Сультимовна мотоциклоо шадамараар жолоодохо юм. Октябрь һарын үглөөнэй хүйтэн һалхин хүнэй хасар, шэхэ «шэмхээд» абана. Удаадахи гүбээ дээрэ гарахадамнай, шифер хушалтатай хэдэ хэдэн гэрнүүд харагдаадхиба.

—Энэ манай фермын гэрнүүд харагдабал даа, — гэжэ Елена минии һанаае заһаба хэбэртэй.

Үзэсхэлэн гоё һайхан газарта түбхинэһэн Хотогорой фермэдэ хүрэжэ ерэхэдэмнай, бүхы хүдэлмэрилэгшэд туха сүлөөгүй, улаан булангаа түхеэржэ байба. Ушарынь гэхэдэ, тус фермэ дээрэ улаан булан үгы байгаа. Тиимэһээ нэгэ багахан хуушан гэр хэаанаһаашье асараад, зосоонь пеэшэн табаа. Шэнэ раматай тонхо, шэнэ үүдэ фермынхид өөһэдөө һуулгаа.

—Манай фермэдэ залуушуул һаала олон. Булта-даа нигэдэд улаан булангаа сугларжа хөөрэлдэдэг болохомнай. Совхоз үнгэтэ телевизор абажа үгөө. Үнгэрэгшэ үбэлжэлгые амжалтатайгаар түгэсхэжэ, социалис мүрысөөндэ илаһанайнь түлөө фермын коллективтэ 600 түхэриг мүнгэн шан үгтөө юм. Коллективэй шиидхэбэреэр тэрэ шангаа улаан булангаа шэмэглэн гоёохо хэрэгтэ зорюулха гэлсээ һэмди, — гэжэ фермые даагша Светлана Николаевна Бадмаева хөөрэбэ. Мүнөө улаан булан түхеэрэгшэд тухай тодорхойгоор хөөрэе.

...Залуу һаалишад Дарима Дармаева, Эржена Дабаева, Елена Сондуева болон бусад ханаяа шабана. Тиихэ үедэнь хоёр һаалишан сагаадана. Уран гарта модошо дархашуул Владимир Цыреторович Раднаев, Балдан Базарович Цывандоржиев гэгшэд сонхын хажуудахи нүхэ шолоохойе бүтлэжэ байгаа һэн.

Харахадамнай тэрэ үдэр арбаад хүн эбтэй эетэйгээр хүдэлжэ, улаан булангаа түхеэржэ дүүргэбэ.

Хотогорой һү һаалиин фермын коллектив һүүлэй жэлнүүдтэ ажалайнгаа эрхим дүнгүүдээр суурхана. 1985—1986 онуудай үбэлжэлгын үедэ һү ехээр һаажа, үхэр малаа гарзада оруулангүй гараһанайнгаа түлөө, совхоз доторoo нэгэдэхи һуури эзэлжэ, солоео үшөөл үргэһэн байна. Байгша ондо хотогоройхид мүн лэ һайнаар ажаллана. Бүхы фермээрээ эрхим дүнгүүдые түйлаха хэрэгтэ, ажалай түрүүшүүлэй дүүргэдэг үүргэ ехэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүнгүүдээр Октябриин Революциин орденоор шагнагдаһан һаалишан, КПСС-эй гэшүүн Бутыдма Цыдыповна Дондукова үнгэрэгшэ 1985 ондо үнеэн бүриһөө 2470 килограмм һү һааһан байна. Тус фермын бусадшье һаалишад мүн лэ үнеэн бүриһөө хоёр мянга гаран килограмм һү һаагаа. Байгша оной юһэн һарын туршада дунда зэргээр үнеэн бүриһөө 2058 килограмм һүн һаагдаад байна. Жэлэй дүүрэтэр тус фермын коллектив 2500—2600 килограмм һааха хүсэлэнтэй.

— Амжалта түйлахадамнай бригадна подряд ехэ туһална,— гэжэ түрүү һаалишан Бутыдма Цыдыповна хөөрэнэ.— «Бултадаа нэгэ хүнэй түлөө, нэгэ хүн бултанай түлөө» гэһэн уряа доро ажаллахада, ажал хэрэгнайшье урагшатай.

Хотогорой һү һаалиин фермын эбтэй коллектив Эрхирэгэй совхоз дотороо эгээн түрүүшээр һү үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха талаар байгша онойнгоо түсэбые дүүргэһэн тухайгаа мэдээсээ. Тиигэжэ тэдэнэр жэлэйнгээ түсэб октябриин 10 болотор сүм дүүргэһэн байна бшуу. Фермын һаалишад Б. Ц. Дондокова, Д. Ц. Дармаева, В. Д. Цыренова, Э. Б. Дармаева, Е. С. Сондуева, Э. Б. Дабаева, тугалшан С. М. Малханова, малшан М. А. Падиев, тэжээлэй кухнин хүдэлмэрилэгшэ Сергей Цыяандоржиев болон бусад хүдэлмэрилэгшэдэй үедэ нэтэрүү ажалаар иимэ амжалтанууд түйлагдаа гэжэ онсолоё.

Малай үбэлжэлгэ муу бэшээр эхилэнхэй. Байранууд хото хорёо дулаалагдажа заһабарилагдаһан байна. Мүнөө һолоомон хэршэгдэжэ бүйлуулагдаад, шэмэтэй тэжээл болгоодоно. Тиихэдэ рационой ёһоор холимол тэжээл, үбһэн үгтэнэ. Хуряангыгаар хэлэбэл, тус фермэ байгша ондо тэжээлээр һаала хангагданхай. Удаань, силос, ногооной витаминтай гурил гэхэ мэтэ үнеэдтэ үгтэдэг юм.

Малшадай эрхимээр ажаллаха эрхэ байдал хангаха талаар Эрхирэгэй совхозой хүтэлбэрилэгшэд оролдолго гаргадаг юм. Хотогорой фермэдэ хамтын хүсөөр улаан булан түхеэрһэнийнь һайшаалтай. Гэхэтэй хамта эндэхи фермын малшадай ажаһуудаг гэрнүүд хуушаржа мууданхай. Тиихэдэ малшад түлеэ залһаар дуталдана. Хэдэ хэдэн айлнууд мүнөө болотор үбэлдөө түлихэ түлеэгүй байһаар. Малшадай гэрнүүдые заһабарилха, түлеэ фермэдэнь ойлдэжэ үгэхэ асуудалые совхозой дирекци, партийна болон профсоюзай комитедүүд ойрын сагта шиидхэхэ бээз гэжэ найдахаар.

Эдэ бүхы дутагдалнуудтай байбашье, тус фермын хүдэлмэрилэгшэд урма зоригтойгоор ажаллана. Тиигэжэ тэдэнэр КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые габшагай ажалаараа бодото дээрэнь бэелүүлэн, арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө бүхы хүсөө элсүүлэн ажаллана.

С. ОЧИРОВ.

ҮНДЭР ШАГНАЛДА ХҮРТЭГШЭД

БЭЛИГТЭЙ ЭРДЭМТЭ АГРОНОМ, СЕЛЕКЦИОНЕР

ХҮДӨӨ АЖАХЫН эрдэм-шэнжэлгын комплексно таһагай үндэһэ һуури дээрэ 1981 ондо ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институт байгуулагдаа һэн. Тиигэжэ мүнөө нилээд томо научна түб болонхой, республикын хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулжа байдаг. Тус институт туршалга-үйлэдбэриин томо хоёр ажахытай. Дүрбэн таһаг, 13 лаборатори, эрдэм-техникын мэдээсэлэй ба нэбтэрүүлгын нэгэ бүлэг эндэ эмхидхэгдэнхэй юм. Эрдэм-шэнжэлгын энэ эмхи зургаанда элдэб мэргэжэлтэй 153 хүн хүдэлмэрилдэг, тэдэнэй 54-ниинь научна шэнжэлгэнүүдые хэдэг эрдэмтэд. Эрдэмэй 25 кандидадуудай научна шэнжэлгын хүдэлмэри яһала сууда гаража, аша үрэнь бодотоор харагдажа байнхай.

Энэ ушарта институдай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ Анна Геннадьевна Дубровскаягай олон жэлдэ үргэлжэлжэ байгаа мүхэшэгүй ажал ябуулга бахархамаар жэшээ болоно гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

— Научно-техническэ дэбжэлтын улам хурдадхагдажа байһан мүнөө үе сагта эрдэм-шэнжэлгын хүдэлмэриие үргэнөөр, гүнзэгытөөр ябуулагдаагүй хадаа, имагтал тэрээнһээ һэбэгшэ татаагүй хадаа ямар нэгэн бодото амжалта, һайн үрэ дүн түйлахамнай бэрхэтэй гэжэ бодогшоб. Тэжээл һаань гээд лэ малда хаяжа үгэхэ бэшэ, харин эгээл шэмэтэйень шэлэн олохо, шанаржуулан бүйлуулжа эдюулхэ хэрэгтэй. Тэрэшэлэн газарай хүрьһэндэ үтэгжүүлгэ миил холин оруулалгаар, дайралдаһан үрэһөөр тарилга хэлгээр хүдэлмэреэ хизаарлаха бэшэ, харин ургамалай урагасадэ нүлөөлмөөр тэрэниие хэрэглэхэ, имагтал эрхим аад, нютагай эрхэ байдалда таарама сортын үрэһэ тариха шухала. Тиигэбэл ехэ хэмжээнэй, һайн шанартай продукци абажа шадахалди даа, — гэжэ Анна Геннадьевна тээмэндэ болоһон районой хүдөө ажахын түрүүшүүлэй суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ һэн.

Агроном Дубровская 29 жэлэй туршада Байгалай зүүн бэедэхи гандуу, хүйтэн сагай уларилтай нютагуудта тааараһан, урагаса һайнтай шэнэ сортын шэниисэ бии болгохын тула шэнжэлэлгэ-туршалгын (селекционно) научна үгээ ехэ хүдэлмэри ябуулжа, зориһондоо хүрэмэ үрэ дүн түйлажа шадаһан эрдэмтэн юм. Тэрэнэй хүтэлбэри доро институдай эрдэмтэ агрономууд, үнэхөөрөө нэтэрүү оролдолго гаргаа. Тиигэжэ 1974 онһоо «бурятская-34» гэжэ сортын шэниисэ манай республикын, тэрэшэлэн Шэтын областиин ажахынууд таридаг болоо. Удаань 1982 онһоо эрдэмтэдэй бии болгоһон «бурятская-79» гэжэ сортын шэниисэ таригдажа эхилбэ. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй туршада эдэ иимэ сортнуудаар 1 миллион 800 мянган гектар таряалан дээрэ тарилга хэгдэжэ, ажахынууд хамтадаа 45 миллион түхэригэй олзо оруулһан амжалтатай бшуу.

«Бурятская-34» сортоор тариигдаһан газарһаа ганданги уларилтай жэлдэшье һайн урагаса абадаг байна. Жэшээнь, Бэшүүрэй райондо 1981 ондо һайнаар элдүүрилэгдэһэн, үтэгжүүлгэ оруулагдаһан зарим гүлинуудһаа гектар бүриһөө дунда зэргээр 61 центнер, тиихэдэ Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахыда 43 центнер ороохон хуряагдаа. Селекционер Анна Геннадьевна Дубровскаягай шэн габьяата ажал, түйлаһан ехэ амжалта үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө һэн. РСФСР-эй габьяата агроном гэһэн үндэр нэрэ зэргэ, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орден, ВДНХ-гай мүнгэн медаль—эдэ хадаа эрдэмтэ агрономой ажал ябуулгые гэршэлһэн бодото баримта [illegible]
лоно.

Институдай ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Анна Геннадьевна селекционерэй хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр. Тэрэнэй хүтэлбэри доро хүдэлжэ байһан бүлэг агрономуудай селекционернууд «бурятская-94», [illegible] гэжэ хабар тариигдадаг шэниисын шэнэ сортнуудые гарганхай. Хоёр жэлэй туршада хэгдэһэн туршалгань һайн үрэ дүн харуулаа. «Бурятская-94» сортын шэниисэ Тюменийн, Новосибирскэ, Эрхүүгэй областьнуудта, Красноярска хизаарта, мүн манай республикада туршагдаһан байна. Энэ шэнэ сорт «бурятская-34» сортдо орходоо 3—5 хоног эртэ эдеэшэдэг, ехэ урагаса үгэдэг, ороохонойнь шанар һайн, һайрасагүй, хэбтэсэгүй һолоомотой. Иимэ сортын шэниисые шэмтэй технологиин гуримаар тарихада [illegible] гэжэ туршалга тодорхойлоо. «Бурятская-94» сортоор хэгдэһэн тарилга мүнөө республикын совхоз, колхоздоо 2000 гектарта хүрэбэ.

Тиихэдэ «селенга» сорт «бурятская-34», «бурятская-79» сортнуудай хооронд[illegible] гагдаба. Шанарынь алишье талаараа һайн, ганданги жэлдэшье найдамтай урагаса үгэхэ арһатай байһаниинь туршалгын үедэ элирхэйлэгдээ. Саашадаа «бурятская[illegible]» сортые һэлгэхэ юм. Мүнөөдөө иимэ [illegible] таригдаһан таряалан 3500 гектар [illegible] байна.

Манай республикын сагай орео [illegible] эгээл зохимо аад, баян урагаса үгэхэ [illegible]ниисын шэнэ сортнуудые бии болгохо [illegible] дөө ажахын үйлэдбэридэ амжалта[illegible] нэбтэрүүлхэ ехэ арга боломжо бай[illegible] ехэ аша габьяатай байһанайнгаа түлөө [illegible] сэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлдэ [illegible] амжалта түйлаһанай түлөө эрдэмтэ [illegible] мэдээжэ селекционер Анна Геннадьевна [illegible]ровская Ленинэй орденоор шагнагдаа[illegible] хубитай байба. Тэрэ үндэр шагналынь [illegible] тада болоһон районой хүдөө ажахын [illegible] шүүлэй суглаан дээрэ барюулагдаа [illegible]

— Энэ мүнөө намда барюулагдаһан [illegible] оронэй дээдын шагнал хадаа бидэ [illegible] намтай сугтаа ажалладаг селекционер[illegible] Ю. М. Овчинникова, Ф. Я. Дудникова, [illegible] Кривогорницына, В. А. Парфенова, Л. [illegible]былева, С. Д. Петрова, Г. А. Денисенко [illegible] шэдэй бүтээсэ ехэтэй, оролдосотой [illegible] хүдэлмэриин үрэ дүн мүн, — гэжэ [illegible] Анна Геннадьевна хэлээ һэн.

Эдэ ажалша, зориһон хэрэгэйнгээ [illegible] хүрэжэ шададаг селекционернууд [illegible] хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр. Селекци[illegible] лабораторидо ешмээнэй, олон жэл[illegible] дэн ногооной, обёосой шэнэ сортнууд[illegible] гагдажа, туршалга гаража байна.

Г. ЦЫРЕТОРОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Г. Дубровская.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

ТЭЖЭЭЛЭЙ ШЭМЫ[illegible] ХАЙШАН ГЭЭД ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ[illegible]

Энэ жэлдэ бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй шанарынь нёдондонойхидо орходоо, нилээд дээшээ байна. Манай станциин шалгаһанай ёһоор республика дотор нөөсэлэгдэһэн тэжээлэй 70 процентнь гурбадахи классай, харин 25 процентнь муу шанартай гэжэ элирүүлэгдээ. Нёдондо муу шанартай үбһэн 33 процент байһан юм. Шалгагдаһан витаминтай ногооной гурилай 17 процентнь шанар муутай гэжэ элирүүлэгдээ, энэнь үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 6 процентээр бага болгогдоо. Силос, сенаж һайн шанартайгаар дарагдаһан байха юм. Бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй шанарынь хайшан гээд һайжаруулагдааб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, байгша ондо урдынхида орходоо тэжээл нөөсэлэлгэ хэзээ хэзээнэйхинһээ эртүүр эхилээ. Хоёрдохёор, тэжээл бэлэдхэхэ технологи һайнаар сахигдаа.

Илангаяа үбһэ нөөсэлхэдөө тэрэнэй шанарыень ехээр алданабди. Түрүү онол арга хэрэглэжэ бэлэдхэһэн үбһэнэй шанарынь минии юрын аргаар нөөсэлһэндэ орходоо 2 дахин дээшээ гэжэ нёдондоной байдал дээрэһээ мэдэхээр. Теэд үнэн дээрээ тиимэ түрүү онол аргаар тэжээл ехэл багаар нөөсэлэгдэнэ. Ушар иимэһээ тэжээлээ шанаржуулаад, малдаа эдюулхэ гээшэ тон ехэ удха шанартай.

Үнгэрһэн жэлэй малай үбэлжэлгын үедэ һолоомоео [illegible] бүйлуулхадань, тэрэнэй ашаг шэмэнь хараа байса дээшэлээ һэн. Сэлэнгын районой Тельманэй нэрэмжэтэ, Хэжэнгын районой Ушхайтын совхозууд бүдүүн тэжээлээ бүйлуулан шанаржуулаад малдаа үгэхэдэнь, нэгэ килограмм хуурай бодостонь 1 килограмм тэжээлэй единицэ 74 грамм протеин нэмэгдэнэ. Ивалгын районой «Заветы Ильича» совхозойхид бүхы тэжээлээ бүйлуулдаг заншалтай болонхой. Хориин районой Хүрбын, Хасуургайн, Ивалгын районой «Пригородный» совхозууд, Сэлэнгын районой Ленинэй нэрэмжэтэ, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд нёдондошье, энэшье жэлдэ тэжээл бүйлуулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна.

Гэхэтэй хамта харюусалгатай хүдэлмэри хаа хаанагүй һайнаар ябуулагдана гэхын аргагүй. Нёдондоной үбэлжэлгын үедэ һаамхай үнеэдэй тэжээлэй рационине шалгажа үзэхэдэ, тэжээлэй единицэнь, протеин болон бусад зүйлнүүдын хоорондоо ехэл тааралдаагүй байгаа һэн.

Һүүлэй жэлнүүдтэ һаамхай үнеэдэй рационынинь тиимэшье һайн болгогдоогүй. Сүүдхэдэ дунда зэргээр 8—10 литр һүнэй абтахаар тэжээл малда үгтэнэ. Хэрбээ рацион сооһь саахарай дуталдаа һаань, үнеэдэй һаамынь 6 литр, протеин ба фосфорой бага байбалнь, һүниинь 7—8 литр хүрэтэр унадаг байха юм. Үнеэдэй һү һаамыень дээшэлүүлхэмнай гээд тэжээл нэмэжэ үгэхэдэ, тиимэшье һайн үрэ дүн түйлагданагүй. Гансал энэ дутагдалаа усадхахаяа һанабал, рационоор хараалагдаһан тэжээлээ заатагүй бүйлуулан малдаа эдюулхэ хэрэгтэй болоно.

Рацион доторхи углеводой дутагдалые усадхаха гээшэ бэрхэтэйхэн хэрэг. Эндэ витаминтай ногооной гурил, һайн шанартай үбһэн онсо һуури эзэлхэ байна. Малдаа корнеплод ехээр эдюулхэдэ, саахарай дутагдалынь үгы болгогдохо ушартай. Теэд республикын ажахынуудта энэ зүйлэй тэжээл ехэл багаар нөөсэлэгдэнэ. Тиимэһээ колхоз, совхозууд байһан бүдүүн тэжээлээ хэршэжэ, талха таряанай зүйлтэй холёод, тэрээн дээрээ дабһа, тэжээлэй фосфат ба эһээбэри хэһэн хойноо шанажа, саахарыень 4—5 дахин дээшэлүүлхэ ёһотой. Талха таряанай зүйлые эһээжэ бүйлуулха гээшэ хүндэхэн ажал гээд тоологдодог. Ингэжэ тэжээл бэлэдхэхэдэ саахарынь хоёр-гурба дахин дээшэлнэ бшуу. Һолоомондо аммиагтай уһа сүршэхэдэ, саахарынь, протеининь 1,5 дахин ехэ болодог. Энэ хүдэлмэри тиимэшье орео бэшэ юм. Ингэжэ бэлэдхэгдэһэн һолоомые тэжээлэй бусад холисотой хамта хэрэглэхэдэ өөрэгүй.

Фосфорой, кальциин дутагдалые усадхахын тула тэжээлэй фосфат үргэнөөр хэрэглэхэ шухала. Энэ хэрэгые ажахынууд ехэл муугаар эрхилдэг. Рационодо 1 килограмм фосфат оруулбал, 5 килограмм һүн нэмэжэ абтаха байна.

Мүн лэ каротин тухай мартажа болохогүй. Намартаа тэжээлдэ каротин элбэг байдаг. Харин үбэлдөө энэнь бага болошодог. Илангаяа һолоомо ехээр хэрэглэхэдэ, каротин дуталдадаг байха юм. Энэ дутагдалые усадхахын тула тэжээлэй рационодо витаминтай ногооной гурил, һайн шанартай үбһэн, силос, сенаж оруулха хэрэгтэй. Үбэлэй һарануудта нарһанай шэлбүүһэ бэлэдхэхэдээ, мал бүхэндэ сүүдхэдэ 1 килограмм хүрэтэр тэрэниие эдюулхэ шухала.

Бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй шанарыень дээшэлүүлхэ талаар һүүлэй үедэ элдэбын химическэ зүйлнүүд хэрэглэгдэдэг болонхой. Силосто зүбөөр оруулагдаһан мочевинэ малай ашаг шэмэ дээшэлүүлгэдэ сэхэн нүлөө үзүүлдэг. Теэд зарим ушарта үбэлэй үедэ тэжээлэй рационодо протеин дуталдадаг байха юм. Тиимэһээ мочевинэ, диаммонии фосфат хэрэглэхээр.

Мүнөө олохон ажахынууд тэжээл бүйлуулхадаа орёо оньһон аргануудые хэрэглэдэг болонхой. «Заветы Ильича» совхоздо элдэб зүйлһөө бүридэһэн тэжээлэй холисо бэлэдхэгдэнэ. Тиихэдээ тэжээлынь протеинээр, фосфороор, натряар гүйсэд хангагданхай байдаг. Мүн лэ эндэ һолоомоор хэгдэһэн гранула хэрэглэгдэнэ[illegible] талха таряанай зүйл[illegible] таминтай ногооной [illegible] һаа, мочевинэһээ, [illegible] цинифосфадһаа, дабһа[illegible] ридэнэ. Иимэ тэжээл[illegible] һэн малай ашаг [illegible] 10—20 процентээр [illegible] нэ, зарим зүйлэй тэжээл[illegible] бага зэргэ алмагдана.

Энэ жэлдэ бэлэдхэгдэ[illegible] үбһэ, силос, сенаж[illegible] лууланггүйгөөр малда [illegible] хэдэ хамаагүй.

Тэжээлэй рацион [illegible] доо ажахы доторо[illegible] дэһэн тэжээлэйнгээ [illegible] ень мэдэхэ хэрэгтэй. [illegible] нэй хажуугаар манай [illegible] ни колхоз, совхоз [illegible] тэжээлэйнь зоотехни[illegible] анализ хэжэ үгэдэ[illegible] юм. Эдэ бүгэдые [illegible] да абажа, рационоо [illegible] табиха зэргэтэй. [illegible] дэ тэжээлэй рационой [illegible] сыень шалгажа, [illegible] ла бодосуудай дутагда[illegible] элирүүлжэ байнабди [illegible] хүдэлмэреэ үбэлжэлгы[illegible] рэтэр эрхилхэбди. Ушар [illegible] мэһээ ажахы бүхэн [illegible] эдюулжэ байһан тэжээл[illegible] гээ образецүүдыень [illegible] жа, манда эльгээжэ [illegible] уялгатай. Харин бидэ [illegible] ниинень шалгаад, [illegible] энэ тэжээлээ хайшан [illegible] хэрэглэхэ тухайнь [illegible] радхалнуудые үгэхэ [illegible] бди.

Зоотехническэ талаар [illegible] шалгын алар 10—15 [illegible] рэй туршада үнгэрэгшэ [illegible] хэдань, колхоз, совхоз[illegible] тэжээлэйнгээ образецууд[illegible] эртүүр эльгээхэ ёһотой [illegible] онуудта энэ хүдэлмэри [illegible] хилхэ хэрэгтэ зоотехни[illegible] агрохимигүүд туһалха [illegible] гатай. Манай станциин [illegible] дэлмэрилэгшэд ажахы[illegible] захилаар тэжээлэй [illegible] ень тодорхойлхо талаар [illegible] хайг туһаламжа үзүүлхэ [illegible] на.

С. БЕКЕТОВ,
газарта хими хэрэглэлгын республикын проект[illegible] бэдэрэлгэ-шэнжэлгын станциин директор.

ХУУЛИ — ОЛОНОЙ ҮСЭНДЭ ШЭГЛЭН

хаха зорилготойгоор саг дарыдаа баталагдан абтаһан «Ажал хэнгүй олзо олохо ябадалтай тэмсэл шангадхаха тухай» СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указай хүсэндөө ороһоор дүрбэн һара шахуу саг үнгэрбэ. Энэ хугасаа соо хуули сахидаг органууд үргэн олониитын хабаадалгатайгаар тус Указые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар горитой хүдэлмэри ябуулаа.

Арадай сүүдэй, милициин болон прокуратурын хүдэлмэрилэгшэд ажал хэнгүй олзо олохо ябадалтай тэмсэлээ үргэдхэн, тус Указые хэрэглэхэдээ ажалша коллективүүдтэ, арадай хинагшадта, нүхэдэй сүүдүүдтэ, олониитын бусадшье организацинуудта туhаламжа үзүүлнэ.

Улаан-Үдэ хотын прокуратура ажал хэнгүй олзо олохо ябадалтай тэмсэлэй ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар хэмжээнүүдые абана, хиналтаяа һайжаруулна.

Промышленна предприятинуудта, барилгын болон худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ социалис зөөри бүрин бүтэн байлгаха, найдамтайгаар хадагалха асуудалаар шалгалтануудые үнгэргэжэ, дутагдалнуудые усадхаха талаар шанга хэмжээнүүдые абаа.

Ажалша коллективүүдтэ ябуулагдадаг эмхидхэлэй болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин ашаар гүрэнэй зөөридэ эзэн бусаар хандаха, хулгай хэхэ ябадалда хаалта табигдажа, алмалта болон арьбалалтын түлөө тэмсэл үргэдөө гээд онсолхо шухала.

Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводто ажал хэнгүй олзо олохо ябадалые болюулха талаар комплексно хэмжээ ябуулганууд хараалагдаад, тэрэнь хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлэгдэжэ эхилээ. Энэ хэрэгтэ ниитын эмхинүүд эдэбхитэйгээр хабаадуулагдажа, оньһон түхеэрэлгэ болон эд һайнаар хэрэглэхын түлөө бригадануудай, хүдэлмэришэн бүхэнэй харюусалга дээшэлүүлэгдээ. Арадай хинагшадай хабаадалгатайгаар заводой цехүүд болон складуудта байһан зөөри зөөшэ шалгагдана. Эдэ бүхы хэмжээнүүдые абаһанай ашаар гүрэнэй зөөри хулгайлха ябадал үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо хоёр дахин хороо.

Улаан-Үдын горремстройн барилга-заһабарилгын управленидэ жэжэ-божо юумэ хулууха ябадал нилээд дэлгэрэнхэй байһан юм. Тус управлениин партийна, профсоюзай болон ниитын бусадшье эмхинүүдтэй хамта барилгын материалнуудые алмаха талаар хэмжээнүүд хараалагдаа. Тиигэжэ гүрэнэй зөөри үрихэ ябадалтай тэмсэл шангадхагдаа.

Улаан-Үдын прибор бүтээлгын нэгэдэлдэ, авиационно заводто, Буряадай мебельнэ-модо болбосоруулгын комбинадта, бусадшье предприятинуудта журам, зэршам, гурим сахиха тушаа хүдэлмэри нилээд урагшатайгаар ябуулагдана.

Гэхэтэй хамта хулгай хэхэ, гүрэнэй зөөридэ хайша хэрэгээр, эзэн бусаар хандаха ябадалһаа уламжалдаг гарза хохидолой хэмжээн нилээд ехэ байһаар. Тоо бүридхэл хаа хаанагүй һайнаар табигданхай гэхын аргагүй. Иимэ байдалые һамбаашалан, заримашуул гүрэнэй зөөри үрихэ, үбэршэлхэ гэжэ оролдоно. Хэдэ хэдэн жэшээнүүдые эндэ дурдая.

Улаан-Үдын 1-дэхи горпищеторгын 37-дохи магазиниие даагша Полянская өөрынгөө орлогшо Шипицинатай хамта шалгагшадай «нюдэ балай, шэхэ дулии» байһые ойлгоод, 2 мянган гаран түхэриг мүнгэ «шэнгээгээ». Тэрэл пищеторгын 97-дохи магазинай наймаалагша Ткачук гэгшэ документнүүд соогоо худал хуурмаг тоонуудые табижа, 1000 түхэриг үбэршэлһэн байна.

Столовонуудай 1-дэхи трестын 17-дохи столовын филиалай үйлэдбэриие даагша Суворова бүлэг хүдэлмэришэдтэй хамта удаан саг соо «хара хэрэгээ» үргэлжэлүүлжэ байтараа баригдаба. Тэрэ мяха столоводо багаар гаргашалаад, үлэһэн мяхаарнь бууза хэжэ дэлгүүр дээрэ худалдадаг байгаа. Тиигэжэ олоһон мүнгөө наймаалагшад хоорондоо хубаадаг болоһон байба бшуу. Дэб дээрэ тооложо үзэһэнэй ёһоор, тэрэ бүлэг 9 мянган түхэриг мүнгэ үбэршэлөө.

Улаан-Үдын нефтебазада гүрэнэй зөөри хулуудаг болоһон гэжэ шалгалтаар элирүүлэгдэбэ. Түс баазын ахалагшо оператор Трофимова гэгшэ июнь һараһаа октябрь болотор 674 түхэригэй бензинэй талон хулуужа абаа. Тэрэ мүнөө уголовно харюусалгада хабаадуулагдаба.

Социалис зөөри хамгаалха асуудалда зарим коллективүүдтэ горитой анхарал хандуулагданагүй. Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын һүнэй комбинадта, мэргэжэл олгодог һуралсалай управленидэ, элүүрые хамгаалгын органуудта шанга эрилтэ табигданагүй. Тиимэһээ гүрэнэй зөөри үбэршэлдэг баримтанууд тэндэ дайралдана.

Техническэ мэргэжэлэй һуралсалай управлениин түбэй бухгалтериин ахамад бухгалтерай орлогшо Варфоломеева бухгалтер-шалгагша Плюснина хоёр гүрэнэй мүнгэ ехээр хулууһанайнгаа түлөө сүүдтэ үгтэхэ болонхой.

Жэжэ-божо юумэ хулуудаг ябадал гүрэндэ ехэ гарза хохидол ушаруулна. Энэ асуудалда Указ дотор нилээд анхарал хандуулагдана ха юм. Городой предприятинуудта һүүлэй гурбан һарын туршада 200 гаран хүн жэжэ юумэ хулуугаад ябатараа баригдаа. Жэжэ юумэ хулууха ябадалтай тэмсэхэ хэрэгтэ нүхэдэй сүүдүүдэй, арадай һайн дуранай дружинануудай болон бусад ниитын эмхинүүдэй арга боломжонууд гүйсэдөөр хэрэглэгдэнэгүй.

«Ажал хэнгүй олзо олохо ябадалтай тэмсэл шангадхаха тухай» СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указай хүсэндөө ороһоной удаадахи үе саг соо «Энергосбыт» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд электрын элшэ хүсэ хулгайлжа байһан 18 хүниие балшыса бариба. Тэдэнэр аяар 8 мянган түхэригэй электрын элшэ хүсэ гаргашалаа гэжэ элирүүлэгдээ.

Ажал хэнгүй ябадаг, хонжоо наймаа хэдэг ябадалтай хуули сахидаг органууд шанга тэмсэл ябуулна. Тиимэ хүнүүд улам олоороо харюусалгада хабаадуулагдадаг болоо.

Ажал хэнгүй олзо олохо ябадалтай тэмсэл шангадхаха тухай хуули дүүргэхэ талаар нилээд хүдэлмэри ябуулагдана. Гэбэшье тэрэ хуулиие бултаа дүүргэхэ, тус хуулиин эбдэдэг ябадалтай эбсэжэ байхагүй зорилго эрхэтэн бүхэнэй урда табигдана гээшэ.

Ажал хэнгүй олзо олохо дуратайшуултай тэмсэхэ хэрэгтэ совет хуулиин, олониитын хүсые хэрэглэхэ шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй энэ асуудалаар баталан абаһан тогтоол дотор заагдана. Хуули буса ямаршье ябадалнууд ба баримтанууд зүбшэн хэлсэгдэнгүй орхигдохо ёһогүй, олоной хүсөөр усадхагдаха зэргэтэй.

Гүрэнэй зөөри үригшэд ба үбэршэлэгшэд, эдилгэ абагшад, хонжоо наймаа хэгшэд, архиншад, обществын хүзүүн дээрэ ябаха дуратайшуул бултадаа бултанай зүгһөө үзэн ядагдаха, хэһэн хэрэгэйнгээ хэмжээгээр хэһээгдэхэ ёһотой гэжэ онсолон тэмдэглэхэ шухала.

Ю. ЦЫРЕНЖАПОВ,
Улаан-Үдэ хотын прокурор.

НАМАРАЙ ГУРБАН ҮНГЭ

ян тугал абтажа, гэрэагүйгөөр түлжүүлэгдэнэ. Байгша ондо тэдэнэр үкеэн бүриһөө хоёр мянган килограмм һү һааха хүсэлэнтэй юм.

— Манай нютагта «Комсомольский» совхозой байгуулагдаһан сагһаа хойшо хорин долоон жэл үнгэршэбэ. Энэ хугасаа соо Тэлэмбэ нугырай баруун эрьеын һуурин һалбаран хүгжэжэ, мүнөө сагай гоё һайхан тосхон болонхой. Урда сагай багахан гэрнүүд үгы хэгдэжэ, мүнөө үеын эрилтэдэ хүрэмэ хэдэн таһалгануудтай гэрнүүд болон социально-соёлой байшангууд баригдажа захалаа. Мүнөө эндэмнай юрэнхы эрдэмэй дунда һургуули, соёлой байшан, больница, аптека, ажалшадай ажаһуудал хангаха байшан, 75 үхибүүдэй ясли-сад, һургуулиин интернат, совхозой дирекциин, совхоз-рабкоопой, сомоной Соведэй, хэлхээ холбооной отделениин байшангууд баригдажа, нютагаймнай хүн зоной ажаллаха, амарха эрилтэнүүдые хангана,—гэжэ сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Ц. Батуев хөөрэнэ.

2. НЮТАГАЙ ШЭНЭ ШАРАЙ

Совхозой газарые барилгын талмай гэжэ хэлэмээр. Жэл соогоо дунда зэргээр гэр бүлын һууха арбан гэр баригдана. һүүлшын хоёр-гурбан жэлэй туршада гүүртэнүүдэй бүхы гэрнүүд шэнээр баригданхай. Эндэ барилга хэхэ гээшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ юм. Газарай хүрьһэн хүйтэн сэбдэг, зунай сагта хахад метр тухай доошоо гэдэдэг. Эндэ гэр барихадаа, һууринь зааталгүй гэдэжэ, пезшэнгын доошоо һуушадаг. Тиихэдээл гэрэйнь ройнууд хотойжо харагдадаг. Энээниие усадхахын тула гэр барихадаа, һуури доронь метр тухай зузаанаар хуурай һэльһэ, модо дэбдидэг болонхой. Харин ехэ барилгануудые хэхэдээ, түмэр-бетон тулга тобо-зургаан метр доошонь газар руу зоожо, дээрэнь барилга бодхоогдоно.

Иигэжэ хүндэ хүшэр байдалда баригдаһан тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. һүүлшын гурбан жэлэй туршада айл бүхэн палисаднигуудые барижа, модо, сэсэгүүдые таридаг болонхой.

Буряадай соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй V съездые угтуулан, соёлой-спортивна комплексын коллектив бүхы хүдэлмэреэ һайжаруулан хубилгана. Соёлой байшан заһабарилагдан дулаалагдаба. Уран һайханай бүлгэмэй коллектив шэнэ программа бэлдэжэ захалаа.

Соёлой-спортивна комплексын байгуулагдаһан сагһаа хойшо ганса соёлой бэшэ, мүн спортын талаар ябуулагдадаг хүдэлмэри нилээд һайжараа. Зунай сагта стадион дээрэ элдэб мүрысөөнүүд үнгэргэгдэнэ. Үбэлэй үедэ һургуулиин спортын зал хооһон байхаа болинхой. Соёлой байшан соо элдэб хэмжээ ябуулганууд эмхидхэгдэнэ.

Нютагайнгаа хүн зоной сүлөөтэй сагаа өөртөө туһатайгаар үнгэргэхын тулада архидалгатай тэмсэхэ хэрэг һуларуулагданагүй. Архиин мангарһаа болоно ажалаа хаяха, һогтуугаар үйлсын дундуур ябаха ушарнууд усадхагдаа. Архидалгатай тэмсэхэ тусхай комисси сомоной Соведэй дэргэдэ бии болгогдонхой. Тэрэнэй бүридэлдэ долоон хүн ороно. Комиссиин түрүүлэгшээр совхозой директор А. Э. Дашиев томилогдонхой. Архи уугаад ажалдаа ерэһэн гү, али үйлсөөр ябаһан зон хэжэ байһан хүдэлмэреэ салин абангүйгөөр хэхэ, элдэб яла тохуулха гэхэ мэтээр хэһээгдэнэ.

Районой прокуратурын гү, али дотоодын хэрэгүүдэй таһагай хүдэлмэрилэгшэдэй хабаадалгатай хамтын суглаанууд үнгэргэгдэдэг болоо.

Ажал хэнгүй олзо олохо ушар, хамтын зөөри хулгайлха болон хохидолдо оруулха ябадал усадхаха талаар мүн лэ ойлгууламжын болон хүмүүжүүлгын ехэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа захаланхай.

Иигэжэ Хэндын сомоной Соведэй депутадууд КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, хүн зонойнгоо зол жаргалтай ажаһуухын түлөө оролдоно.

3. АЖАЛША ЗОНООРОО СУУТАЙ

Тэлэмбынхид нэгэн һаналтайгаар хамтынгаа ажалые хүгжөөхын түлөө хамсыгаа шуужа оронхой. Арбан хоёрдохи табан жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринуудые үлүүлэн дүүргэхын тула тэдэнэр үндэр уялгануудые абаад, районойнгоо колхоз, совхозуудай ажалшадые мүрысөөндэ уриһан байгаа. Зорилгонууд доторынь иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Агууехэ Октябриин далан жэлэй ой болотор хоёр жэлэйнгээ түсэбүүдые сүм бэелүүлхэбди. Тиигэхын тула 1987 оной ноябриин долоон болотор адууһа малайнгаа тоо толгойе хорин процентээр олошоруулха. Үкеэн бүриһөө һаадаг һүеэ дүрбэн зуун табин килограммаар дээшэлүүлжэ, хоёр мянган килограммда хүргэхэ. Гүрэндэ худалдадаг үхэрэйнгөө шэгнүүрые гурбан зуун табин килограммһаа доошо бэшэ болгохын тула залуу мал бүхэнэй шэгнүүрые жэл соогоо дундаа зэргээр сүүдкын 400 граммаар нэмэхэ. Тиигэжэ дүн хамта 500 тонно мяха, 1126 тонно һү гүрэндэ худалдаха зэргэтэйбди.

Эдэ зорилгонуудые бэелүүлхын тула үйлэдбэридөө түрүү дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, үйлэдбэриин участок бүхэндэ ажалай журам нягнаар сахиха. Эдэ бүгэдын ашаар ажалайнгаа бүтээсые хахад процентээр дээшэлүүлхэ, абаһан продукцийнгаа өөрынь үнэ сэн 1,5 процентээр хямдаруулха ёһотойбди».

Хэлэһэндээ хүрэжэ, һанаһанаа ябадаг нютагай ажалша бэрхэ механизаторнууд, малшад болон бусад ажалшадай эдэшье зорилгонуудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ байһаниинь дамжаггүй.

Ажалай ветеранууд совхозойнгоо үйлэдбэридэ хүдэлжэ, энэ зорилгодонь хубитаяа оруулһан зангаараа. Түрэл нютагтаа шэнэ ажахын байгуулагдаһан сагһаа хойшо бухгалтераар хүдэлжэ байһан Х. Н. Тогмитова, иигэжэ хөөрэнэ:

— Совхозой эмхидхэгдэһэн сагһаа хойшо эрхим һайнаар хүдэлжэ байһан малшад Тэлэмбэдэмнай олон юм. Жэшээнь, Осторнойн гүүртэдэ үхэршэнөөр хүдэлжэ ябаһан Х. Ц. Дашадоржиева хадаа зургаан үхибүүтэй эхэнэр. Тоби наһатайдаа пенсидэ гарабашье, наһаараа хэжэ ябаһан ажалаа хэһэн зангаараа. Үхибүүдтээ хамта совхозойнгоо тугалтай үнеэдые харууһалһаар. Тиихэдээ баһа Ц. Х. Намсараева гушаад жэлэй турша соо таһалгаряагүй һаалишанаар хүдэлнэ. Ажалша бэрхэ энэ эхэнэр мүн лэ олон үхибүүдтэй. Хүбүүд, басагадайнь олонхинь түрэл совхоздоо малшадаар болон механизаторнуудаар хүдэлнэ. Мүн тиихэдэ хамтын ажалай үйлэдбэридэ бүхы наһаараа хүдэлжэ пенсидэ гараһан зон олон. Жэшээнь, гушаад жэлдэ адуушанаар ажаллаһан Ж. Ц. Гындыжапов мүнөө наһанайнгаа амаралтада гаранхай аад, аша гушанараа хүл дээрэнь гаргалсана. Цыдыпова Димит Аюшеевна, Цыдыпова Цырма Тогмитовна гэгшэд гуша-дүшэн жэлэй турша соо һаалишанаар хүдэлжэ ябаһанаа пенсидэ гараа. Ажалай хүндэтэ ветерануудаймнай нэгэн болохо Цыренов Дашанима Ринчинович хадаа мүнөөшье залуу үетэниие хүмүүжүүлэн һургаха хэрэгтэ хубитаяа оруулна.

Н. ДАМБАЕВ.
Яруунын район.

Социалис оронуудаар

БРАТИСЛАВА. Словакиин профсоюзай эхин организацинуудта боложо байһан тоосоото һунгалтын суглаанууд дээрэ гүрэнэй даабаринуудые бэелүүлхэ талаар предприятинууд болон захиргаануудай экономическа ажал ябуулгада залан сэхэ сэгнэлтэ үгтэнэ. Хүдэлмэришэд болон албахаагшад, таряашад-кооператорнууд ба арадай интеллигенциин түлөөлэгшэд һүүлэй хоёр жэлдэ хэһэн хүдэлмэриин дүнгүүдые согсолно, КПЧ-гэй XVII съездын шиидхэбэринүүдые, наймадахи түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ арга замуудые хараална.

Профсоюзуудай республиканска съездэ болон ерэхэ жэлдэ болохо ёһотой ЧССР-эй революционно профсоюзна хүдэлөөнэй XI съездэ бэлдэлгын шухала хубинь болохо профсоюзай эхин организацинуудай суглаанууд олониитэ ажалшадай политическэ эдэбхи үүсхэлэй дээшэлһэн, ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха хүсэлтэй байһан тухайнь гэршэлнэ, гээд Словакиин профсоюзуудай соведэй секретарь Штефан Грузик ТАСС-ай корреспондентдэ хэлэбэ. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин шанар һайжаруулхын түлөө тэмсэхэ тухай шухала асуудалнуудые профсоюзуудай гэшүүд суглаанууд дээрээ зүбшэн хэлсэнэ. Үйлэдбэри дээрэ гэнэ усал зайсуулан сараха, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудаи хүдэлмэри һайжаруулха ба ажалша коллективүүдэй ажебайдалай бусад шухала асуудалнуудта хабаатай дурадхалнууд шухала һуури эзэлнэ.

ПРАГА. Чехословакиин Тынец-над-Сазавой гэһэн городой заводто «Ява-638» түхэлэй шэнэ янзын мотоцикл олоор бүтээгдэжэ эхилээ. Тэрэ урдахи мотоциклнуудта орходоо түлишэ ехээр алмаха байна. 100 километр зайда дүрбэһөө үлүүтэйхэн литр бензин хэрэгтэй. Шэнэ мотоциклай шэгнүүринь хүнгэн болгогдоо. Тэрэнэй зарим узелнууд алюминеэр хэгдээ юм.

Заводой ерээдүйн түсэбүүдтэ шэнэ мотоциклнуудые үйлэдбэрилгэ хараалагданхай юм. Шэнэ янзын мотоцикл Советскэ Союзай полигонуудта бүхы талын туршалгануудые гарежа, хүнгэн бэшэ шалгалтануудые нэрэ хүндэтэйгөөр барая юм. Совет мэргэжэлтэд болон худалдан абагшадай дурадхалнуудые хараада абан, зарим тэды зүйлнүүдынь нарижуулагдаа юм. Советскэ Союз болбол чехословак предприятиин гадаадын саанахи гол партнерынь юм. Эндэ жэл бүри совет захилнуудаар «Ява» түхэлэй 70 мянган хурдан машина бүтээгдэдэг.

БЕРЛИН. Тараалан дээрэ утаглжүүлгэ хайшан гэжэ ашаг урэтэйгөөр ба алмалтатайгаар хубаарилхаб гэһэн агрономой урда табигдадаг шухалын шухала асуудалнуудай нэгэндэ оньһон мэргэн түхеэрэлгэ энээнһээ хойшо түргөөр, зүбөөр харюусадаг болохо байна. ГДР-эй Хүдөө ажахын эрдэмэй академидэ энэ ба агротехническэ бусад асуудалнуудые шиидхэхэ программа зохёогдожо байнхаи.

Ехэ ашаг урэтэй байһанаа батадхаһан шэнэ технологическа 50 гаран шиидхэбэринүүд болон окол арганууд ойрын сагта бодото дээрээ нэбтэрүүлэгдэхэ юм, гээд «Бауэрн-эхо» газетэдэ интервью үгэхэдөө, академиин вице-президент Дитер Шпаар мэдээсэһэн байна. Хүдөө ажахын продукци ехээр үйлэдбэрилхын түлөө тэмсэлдэ шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг биотехнологи болон микроэлектронико онсо һуури эзэлхэ байна.

Байгуулагдаһаар 35 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэжэ байһан Хүдөө ажахын эрдэмэй академиин эрдэмтэд научна үндэр дүнгүүдые туйлалгада горитой хубитаяа оруулаа.

ВАРШАВА. Ороной эгээл томо дээдэ һургуулинуудай нэгэндэ — түсэблэлгын болон статистикын гол һургуулида поляк-совет экономическа харилсаа холбооной асуудалнуудта зорюулагдаһан студентнэрэй уласхоорондын симпозиум боложо үнгэрбэ. Варшавын, Краковай, Гданьскиин, Лодзиин, Торуниин болон Польшын бусад городуудай университедүүд болон институдуудай экономическа факультедүүдтэ һурадаг хүбүүд, басагад, мүн тэрэшэлэн Москвагай студентнэр тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадаба.

Поляк-совет хани барисаанай бүлгэмэй түбэй правлениин түрүүлэгшэ Станислав Броньский симпозиум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, СССР-тэй экономическа талаар бэелүүлэгдэдэг харилсаа холбоон Польшын арадай ажахын хүгжэлтын үндэһэ һуури болоно гэжэ онсолон заһан байна.

ГАВАНА. Агууехэ Октябриин социалис революциин 69 жэлэй ойе Кубын арад габшагай ажалаараа тэмдэглэхэеэ бэлдэнэ. Уласхоорондын удха шанартай энэ үйлэ хэрэгтэ зорюулагдажа, ноябриин 2-то үнгэргэгдэхөөр хараалагдаһан заншалта воскресникгтэ бэлэдхэл республика дотор хэгдэнэ.

Болохоёо байгаа ажалай һайндэртэ эдэбхитэйгээр хабаадахыень уряалжа, Кубын ажалшадай профцентр (ПТК) арад зондоо хандаа юм. Социалис обществын аша туһада һайн дураараа ажаллаха үедэ олониитэ ажалшадай революционно мэдэрэл бүридхэгдэдэг гээд хандалга соо онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Зэргэнүүдтээ 6,5 миллионһоо дээшэ хүнүүдые нэгэдүүлдэг республикын ниитэ-политическэ ехэ эмхи болохо революциие хамгаалха комитедүүд ПТК-гай уряае дэмжэбэ. Хүдэлдэг газарнуудтаа, экономическа, социальна болон соёлой хэрэглэмжын объектнүүдтэ абьяастай шангаар ажаллажа, Агууехэ Октябриин 69 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахаар Кубын ажалшадай шиидэнхэй байһыень Кубын Компарти, гүрэнэй болон арадай засагай зургаанууд, профсоюзууд халуунаар амаршална гээд революциие хамгаалха комитедүүдэй мэдүүлгэ соо тэмдэглэгдэнэ.

СОФИ. Пловдив хотодо «Хүдэлмэришэн анги ба литература» гэһэн заншалта һайндэр боложо үнгэрбэ. Болгариин мүнөө үеын мэдээжэ уран зохёолшод болон поэдүүд тэрээндэ хабаадалсаа. Хотын томо томо предприятинуудта уран зохёолшод ажалша коллективүүдтэй уулзажа, үгэ буляалдаата хөөрэлдөөн болоһон байна. Зарим үдэшэнүүд дээрэ хүдэлмэришэд зохёолнуудаа уншаа. Русенска округто «Хүдэлмэришэн анги, урагшаа» гэһэн уряа доро уран зохёолой һайндэр ехэ амжалтатайгаар боложо дүүрэбэ. 60 гаран заводууд болон фабрикануудай коллективүүд тэрэнэй олон янзын хэмжээ ябуулганuудта хабаадалсаа.

һүүлэй үдэрнүүдэй эдэ үйлэ хэрэгүүд болбол Болгарида искусствын ажал ябуулагшадай болон ажалшадай хоорондохи холбооной саг үргэлжэ бэхижэжэ байһыю элирхэйлэн харуулна.

Хүдэлмэришэдтэй, хүдөө ажахын ажалшадтай, залуушуултай, Болгариин арадай армиин сэрэгшэдтэй уран зохёолшодой, уран зураашадай, хүгжэмшэдэй уулзалганууд һайн ёһо заншал болоһон байнхай. «Арад зондо дүтэ байха, ажабайдалыень һайнаар мэдэжэ абаха» гэһэн Болгариин Компартиин уряада ороной зохёохы ажалтай интеллигенци ажал хэрэгээрээ харюусана. (ТАСС).

Хилын саанаһаа

ТАСС АПН

УРЯАЛГҮЙ АЙЛШАД

Дайшалхы дежурстваһаа сүлөөтэй сагтаа американ далайн сэрэгэй алба хаагшад багахан дэлгүүрээр һанаа амархан алхалкад... «Дэлхэйдэ — эб найрамдал» гэжэ бэшэгдээтэй США-гай ВВС-эй «Ф-104» түхэлэй истребитель адаалхай шабын түмэрэй саана табяатай байна...

Япон «катакины» гэжэ үзэглэлэй эдэ тэмдэгүүдые бидэ хараагүй һаа, эдэ зурагууд США-гай ямар нэгэ нютагта буулгагдаһан гэжэ һанаха байгаабди. Үнэн дээрээ эдэ зурагууд Токио шадар Йокота, Окинава арал дээрэ Тинован гэжэ газарнуудта оршоһон американ сэрэгэй баазануудта хэгдэһэн байна. Океанай саанаһаа ямаршье уряалгүйгөөр ерэһэн айлшад эндэ ееһэдыгөө ехэл сүлөөгөөр мэдэржэ ябахадаа, япон орондо, арадтань гашуудал, зоболон асарнабди гэжэ ойлгоногүйл хэш.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Американ сэрэгшэд Япондо. 2. США-гай ВВС-эй истребитель Япондо.

ТАСС-ай фотохронико.

НАМИБИТАЙ ҺАНАЛАА НЭГЭДЭЛГЭ

НЬЮ-ЙОРК. Намибиин арадтай һаналаа нэгэдэлгын долоон хоногто зорюулагдаһан баярай суглаан Намибиин талаар ООН-ой Генеральна Ассамблейн 41-дэхи сессиин түрүүлэгшэ, бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй хүдэлөөнэй болон Африкын нэгэдэлэй эмхиин, мүн бусад уласхоорондын олон эмхинүүдэй тусхай түлөөлэгшэд үгэ хэлэхэдээ, Намибиин арадта бэеэ дааһан байдал дары түргөөр олгохо, США-гай болон баруунай бусад зарим оронуудай, монополинуудай зүгһөө дэмжэгдэдэг Урда Африкын расистнуудай энэ газар нютагые хуули бусаар булимтаран эзэмдэлгые болюулха эрилтэ табина. Намибиин арадай ори ганса бодото түлөөлэгшэ гэжэ ООН-ой зүгһөө тоологдодог Баруун-Урда Африкын арадай эмхиие дэмжэжэ байһанаа тэдэнэр мэдүүлээ. Генеральна Ассамблейн 14-дэхи тусхай сессиин һаяхан батадхаһан ООН-ой түсэбэй үндэһөөр Намибида бэеэ дааһан байдал олгохо тухай асуудалые шиидхэхэ эрилтэ уласхоорондын эмхиин гэшүүд табиһан байна.

Колониальна дарлалта мүлжэлгэһөө бүрин хүсэдөөр сүлөөлхын түлөө Намибиин арадай үнэн зүб тэмсэлдэ али болохо туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлхээр саашадаашье шиидэнги байһанаа социалис гүрэнүүд мэдүүлнэ гэжэ Белоруссиин ССР-һээ ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ Л. И. Максимов бүлэг социалис оронуудай үмэнэһөө үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ. Зарим баруунай гүрэнүүдэй, нэн түрүүн США-гай зүгһөө экономическа, сэрэгэй, политическэ гү, али ондоошье туһаламжа, дэмжэлгэ абаагүй һаа, апартеидэй захиргаан иимэ һэнгэр убайгүйгөөр аашалхагүй байгаа. Преторитой харилсаа холбооной политика бэелүүлхэдэнь, расистнууд Урда Африкын болон Намибиин үндэһэн арад зониие хайра гамгүйгөөр хашана, харшална, фронт шадарай гүрэнүүдтэ эсэргүү зэрхэг түримхэй ябуулгануудые үүдхэнэ, ООН-ой шиидхэбэринүүдые буруу һүргэнэ.

ЯДЕРНА ТЭҺЭЛЭЛГЭНҮҮДЫЕ БОЛЮУЛХЫН ТҮЛӨӨ

НЬЮ-ЙОРК. США-гай электро болон радиопромышленностиин хүдэлмэришэдэй нэгэдэмэл профсоюзай эндэ болоно байһан 61-дэхи съездын делегадууд ядерна зэбсэг туршалгые бүгэдэ ниитэрээ бүрин хүсэдөөр хорихо тухай хэлсээ баталха талаар шэглүүлэгдэһэн аша үрэ ехэтэй хэмжээнүүдые баталан абаха эрилтэ Рейганэй захиргаанай урда табигдаба.

Ядерна туршалганууд тухай асуудалаар тогтоол баталан абахадаа, ядерна тэһэлэлгэнүүдые бүрин хүсэдөөр болюулалга американ ажалшадай үндэһэн аша туһада харюусана гэжэ тэмдэглээ. Энэнь буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха, дайнай аюулые һуларуулха, уласхоорондын байдалые гуримшуулан һайжаруулха арга олгохо байна. Хэрбээ захиргаанай иимэ алхам хэхые арсаад байгаа һаань, федеральна бюджедһээ ядерна туршалгануудта һомологдоһон мүнгэн зөөри абаха эрилтэ США-гай конгрессэй урда табиха шухала.

Пентагоной гаргашануудые үргэдхэжэ, социальна программануудта һомологдоһон мүнгэн зөөриие хорооho гэһэн Рейганэй захиргаанай хараа шэглэлые съездэ хабаадагшад эрид буруушааба.

Совет дипломадуудые оронһоо гаргаха тухай соносхоо

ВАШИНГТОН. Совет-американ харилсаае муудхаахын тула Рейганэй захиргаан ээлжээтэ алхам хэбэ. Вашингтондохи СССР-эй посольствын, Сан-Францисько хотодохи СССР-эй генеральна консульствын хүдэлмэрилэгшэдые 50 хүнөөр хорооһо шиидхэбэри США-гай гүрэнэй департамент абаба. Тиихэдээ дипломадуудай нэрэнүүдтэй спискые посольстводо дамжуулһан байгаа. Тэдэнэр байгша оной ноябриин 1 болотор США-һаа гаража ошохо ёһотой. Тэдэнһээ гадна, үшөө табан совет дипломат найдамжагүй хүнүүд гэжэ соносхогдоо. Тэдэнэр мүн лэ ноябриин 1 болотор США-һаа ябаха юм.

ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮГЖЭЛТЫН ТҮСЭБ ҺАЙШААГДАА

БЕЛГРАД. СФРЮ-гэй Союзна гүйсэдхэхэ вечын заседани дээрэ 1987 ондо Югославиин социально-экономическа хүгжэлтын түсэбэй проектые хаража үзөөд һайшааба гэжэ ТАНЮГ агентство мэдээсэнэ.

Үйлэдбэриин ургалтые ерэхэ жэлдэ хангаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, ажахы эрхилэлгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ, саарһан мүнгэнэй үнын уналгые хорооһо талаар шэглүүлэгдэһэн хэмжээнүүдые бэелүүлхээр түсэбэй проект дотор хараалагдана гэжэ хэлэгдэнэ.

1987 ондо ниитын продукт үйлэдбэрилгын ургалта 3,5 процент болохоор хараалагдана. Промышленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэри тус тустаа 4 ба 3 процентээр дээшэлхэ юм. Хүн зониие ажалаар хангалга мүн лэ дээшэлхэ байна. Дэлхэйн дэлгүүр дээрэ үндэр сэгнэлтэдэ хүртэхэ продукци үйлэдбэрилэн гаргалгада гол анхарал хандуулагдаха. Эрдэм, техникын шэнэ туйлалтануудые хараада абажа, элшэ хүсэ болон түүхэй эд гаргашалгые нилээд хорооһо шухала.

США ХОРЮУЛ ТАБИБА

НЬЮ-ЙОРК. Никарагуагай гомдолоор июниин 27-до тэрэнэй баталан абаһан уласхоорондын сүүдэй шиидхэбэриие бүрин хүсэдөөр, хойшолуулашагүйгөөр бэелүүлхые уряалһан ООН-ой Аюулгүйн Соведэй тогтоолой проектдэ США хорюул табиба. Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй гүрэнүүд тогтоолой проектые дурадхан табиһан байгаа. Энэ шиидхэбэриие бэелүүлжэ, Никарагуада эсэргүү зэрхэг түримхэй ябуулгаяа болюулхые Вашингтон дурагүйдэһэн байха юм.

Тиигэжэ американ делегат тогтоолой проектые буруушаажа, дуугаа үгэбэ. Аюулгүйн Соведэй 11 гэшүүд проектын түлөө дуугаа үгэһэн, харин гурбан орон — Англи, Таиланд, Франци һаналаа бариһан байна.

Түбэй Америкын арадуудай хэрэгүүдтэ империалис хамааралсалгые болюулха эрилтэ уласхоорондын эмхи эрид шууд табихадаа, США-гай харата ябуулгануудые буруушаан шуумжэлөө. Эдэ бүгэдэ уласхоорондын эрхын ёһо гуримуудай үндэһөөр энэ районой байдалые эбэй ёһоор гуримшуулан шиидхэхын түлөө тэмсэнэ. Эгээл тиимэһээ американ хорюулые уласхоорондын эмхиин түлөөлэгшэд дураа гутан буруушааһан байгаа. Сандинис революциие һүнөөхэ һэдэлгэтэйгээр Вашингтоной захиргаанай бэелүүлдэг хархис ябуулгануудые тэрэнэй Түбэй Америкада бэелүүлжэ байдаг политика элирхэйлэн харуулна.

ТОЛИ

ХҮН ТҮРӨӨ!

ХАЛТАД гээл һаа, гэдэргээ харайжа гарашахаар бэлэн шэнги, ехэл зориггүйхэн басаган кабинет руу оробо. Тэд гэдэргээ сүхэрихэн аргагүй: хойнонь дахаалдаан хээтэйнь нюрга руунь түлхин шэбэнэбэ: «Оро, оро. Хэды болотор гэдэргээ татаха гээшэбши?»

Тиигээд лэ Туяана М. гэгшэ кабинедтэ орожо ерээд, түдэгэсэн байжа, өөртэйнь тохёолдоһон гунигтайхан ушарые хөөрэбэ.

Энэ ушар нёдондо хабар тохёолдоо. Туяана техникумдэ һурадаг, хамтын байрада байрладаг һэн.

Тэрэл үедөө Дамдинтай танилсаба. Тэрэнэй бии болоходо, боро хирын гомдолнууд хуу мартагдаба. Юуб гэхэдэ, Дамдин — һайн зантай, хайхарамжатай хүн.

Эжынь хүдөөдэ ажаһуудаг хадаа городто байдаг хээтэйдэнь Туяана тушаа захиһан байгаа, харалсахыень, саана-наана гэхыень. Тиимэһээ орой болотор город соогуур ябахадань, хээтэйнь гэмэрдэг, зэмэлдэг һэн бэзэ. Гэхэ зуура эгээл шухалань гэхэдэ, Туяана хээлитэй болошоһон байба, тэрээн тухайгаа удаан саг соо хэндэшье хэлэхэ аргагүй ябаа. Харин Дамдин баяртай шэнги байгаа юм. Гэрлэхэбди, байра хүлһэлхэбди гэхэ.

Гэнтэ гэгээн сагаан үдэр залин буушахадал гэбэ! Үнеөхи энхэрдэг, һайн зантай, илдамхан Дамдининь һамгатай хүн байшоо! Городто курсада һуража, гэрһээ холо байхадаа, бэеэ «һамааруулжа» ябаа бшуу. Тиигээд курсань дүүрээ, гэртээ бусаха саг ерээ. Хахасаха дээрээ «һайн зантай» Дамдин һэшхэлгүй бүдүүлиг үгэнүүдые басаганай нюур руу шэдэһэн байгаа:

— Би хаанаһаа мэдэхэ һэнбиб даа. Магад, минии үхибүүн бэшэшье байгаа аалам!..

Дамдинай хэлэһэн үгэнүүдые дурдахалаараа, басаган бэеэ барингүй уйлашаба. Саашань хээтэйнь хөөрэжэ дүүргэбэ. Туяана хүбүү түрөө, мүнөө эхэ боложо байна. Гүрэн түрэмнай туһална ха юм, тэдхэмжэ үгэнэ. Туяанын эхэ — наһажаал хүн, бишыхан пенситэй, эсэгэнь үни наһа баранхай. Хээтэйнь бүлэ ехэ, тиигээшье һаа, шадаха зэргээрээ зээ басагандаа туһална...

— Харин Дамдинние харюусалгада хабаадуулжа болохогүй юм гээшэ гү? Басага мэхэлбэ ха юм. Энэмни өөрөөшье һайн даа, бэлээр хүндэ этигэжэ мэхэлүүлшэхэ,— гэжэ хээтэйнь хэлэбэ.

Али болохо юридическэ туһаламжа Туяанада байхалдэһэн байна. Гэхэ зуура хүнгэн нэбхи ябадалтай ондоо басагадта Туяанын ушар хэшээл болохо үгэйн ябаа һанагдана. Хүнгэн нэбхи нимэрхүү холбоорилдолго нүгөөр дүүрэдэг бэ гэжэ ажабайдал хараа байса гэршэлжэ үгэдэг бэшэ гү? Басаган хүнэй нэрэ, эхэ хүнэй омог зан, эрэшүүлэй мүргүй ябадал — эдэ бүгэдэ хадаа сэдьхэл бодолдо, хүнэй сэнэгтэ хабаатай зүйлнүүд мүн.

Гэбэшье хуулиин аргаар нимэрхүү юумые зүб мүртэнь оруулжа болохо юм бэзэ. Туяанын хүбүүн юридическэ талааараа «эсэгэтэй» болохо. Энэ кавычка-сэг хэрэглэнгүй аргагүй байна. Манай геронзя хүбүүгээ тэжээхын тула Дамдинһаа имагтал алимент абаха ха юм даа.

Гэрлэлгэ ба бүлэ тухай РСФСР-эй кодексын 48-дахи статьягай ёһоор, гэрлэлгээ хууляар батадхаагүй түрэлхидһөө үхибүүнэй гарахада, хамтын мэдүүлгын үгтөөгүй һаа, эсэгэнь сүүдээр олгогдожо болохо юм. Үхибүүнэй эхэ гү, али тэжээгшэ хүн мэдүүлгэ барижа, сүүдтэ хандаха ёһотой.

Эсэгыень элирүүлхэ асуудалые шиидхэхэдээ (энэ хадаа айхабтар худхаляатай хэрэг юм гэжэ би мэдүүлхэ ёһотойб, зарим ушарта тус асуудалые шиидхэлгэ үни удаан саг соо ужжагайрдаг), удаадахи баримтануудые сүүд хараадаа абадаг:

1. Үхибүү түрэхэ эхэнэр харюусалгада хабаадуулагдажа байһан хүнтэй хамта ажаһуугаа гү, гэрэй ажахы хамта сахижа байгаа гү?

2. Үхибүүгээ хамта хүмүүжүүлгэ, хамта тэжээлгэ.

3. Үхибүүнэй эсэгэ байһанаа мэдэрэлгэ (энэ мэдэрэлгэнь һайса гэршэлэгдэһэн байха ёһотой. Жэшээнь, хүбүүтэй гү, али басагатай болоһондоо баярлаһан тухайгаа, ямар нэрэ үгэхэ дуратай байһанаа элирхэйлэн, харюусагшын нэрэһээ абтаһан бэшэгээр).

Туяанын мэдүүлгээр үхибүүнэйнь эсэгые тодоруулхадаа, сүүд иимэ юумэнүүдтэ үндэһэлөө гэбэл: хүбүүтэй болохо дуратай тухайгаа, Туяанатай байра бэдэржэ байһан тухайгаа хүнүүдтэ хөөрэһые гэршэлһэн үгэ; хамтын байрада ерээд, Туяанын үгы байхада орхиһон тэмдэг-бэшэгүүд.

Гэбэшье бүхы хэрэгүүд иимэ бэлэр дүүрэдэггүй. Жэшээнь, Ирина Н. гэгшэдэ сүүд арсалта хэжэн байна. Олон тоото гомдолоо элирхэйлэн, Ирины прокуратурада башаһан байгаашье һаань арсалта хэгдэв. Юундэ?

...Сэрэгэй албанда ябаһан хүбүүнтэй Ирина нүхэсэдэг байба. Залуу хоёрой холбоо бариасаа — гэршэлэн энэ гэмэ лаб зүйл байбагүй. Сэрэгшэ албаа дүүрээд, нютагаа бусаа, харин Ирина басагатай үлөө.

Тэрэ хүбүүнтэй хамта байдаг, хамтын зөөритэй байһан тухайгаа сүүдые этигүүлхэ гэжэ Иринын оролдоһониинь үрэгүй байгаа. Яахадааб гэхэдэ, сэрэгшын байра хадаа һангай казарма, зөөринь гүрэнэй ха юм. Сэрэгшэ хүн гээшэ гүрэнэй дүүрэн тэдхэмжэ дээрэ байжа алба хэдэг байна бшуу.

Ирина үхибүүгээ сүүдтэ, прокурорто асаржа харуулаа. Заримдаа нимэ арга залуу эжынэртэ туһалдагшье. Һэшхэл нимгэнтэй хүбүүд залуу эхэнэрые, үхибүүе хайрлажа:

— Би эсэгэньби,— гэжэ мэдүүлдэг юм. Харин Иринын нюдэнэй нулимсашье, аргадалгашье туһагүй байгаа. Нюур шарайн түһөө гэршэ боложо шадахагүй гэжэ ойлгосотой бэзэ. Судебно-медицинскэ шалгалтада залуу зарим эхэнэрнүүд ехээр найдадаг юм. Зүгөөр нимэ шалгалта хадаа гэршэлэлгын нэгэ зүйл болодог тула гол тобшолол боложо шадахагүй юм. Бүхы сугларһан зүйлнүүдые сасуулжа, сэгнэжэ үзөөд, сүүд шиидхэбэри гаргадаг гээшэ.

Судья, прокурорнууд хадаа сүүд дээрэ һанамжаяа хэлэдэггүй, дураа гутаһан бариһанаа харуулдаггүй юм шуу. Харин арадай заседательнуудаар юрын хүнүүд һунгагдадаг гэжэ мэдээжэ. Тиимэһээ нимэрхүү сүүдэй зүблөөндэ хабаадажа һууһан наһажаал заседатель бэеэ барингүй, үнэн зүрхэнһөө иигэжэ хэлээ һэн:

— Басаган! Ши яахадаа ёһо гурим сахяагүйбши? Хадамда гараһан хойноо үхибүү түрэхэ ёһотой юм бэшэ гү?!

Ажабайдалые һайн мэдэһэн, халуун шулуу һайса долёоһон хүнүүдэй ажаглалта зүб юм ааб даа. Энээн тушаа басагад бодолгото боложо үзэдэг һай гэжэ һанагдана.

Л. БАЛУРОВА,
Буряадай АССР-эй прокуророй ахалагша туһалагша.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ:

Басагадай нэрэ хүндэ

Түрэл дайда — манай гэр

Арадай аман үгын абдарһаа

Будамшуу гуурһаяа хурсадхана

СЦЕНЭ ДЭЭРЭ— ВЕНГР ОНТОХОН

— Сыр эдихэдэм амтатайл — сэхэнь шамда хэлэнэб. Би сырһээ арсаха аргатайб, шамһаа арсахагүйб — наһандаашье,— гэжэ сэбэрхэн шарайтай басаган хажуудаа зогсоһон хүбүүндэ наартай зохидоор хэлэнэ. Венгр уран зохёолшо Дюла Урбанай «Бүхы хулганаанууд сырэ дуратай» гэһэн зүжэгһөө хэһэгые Ира Гомбоева Коля Радиаев хоёр гүйсэдхэнэ. Энэмнай хэдаа Улаан-Үдын искусствын 8-дахи һургуулиин театральна отделениин нэгэ хэшээл болоно байна гэшэ.

Тус отделени хүтэлбэрилэгшэ Елена Ямпиловна Санжимитыповна нигэжэ хөөрэнэ: — «Зүжэгынгоо энээхэн үзэгдэлые «Хараасгай» журналай һайндэрэй концертдэ харуулаа һэмди. Ира Коля хоёр тэндэ Фружи, Шома гэжэ нэрэтэй хулганаануудай гол рольнуудые наадаа. Оройдоо найман үхибүүн зүжэгтэмнай хабаадажа, борохон хулганаануудай ажабайдалые харуулдаг юм. Һуралсалай жэлэй эхинһээ хойшо эдэнэр амжалтатай хүдэлөөд, мүнөө намарайнгаа амаралтада түрэлхидтөө хүдөө нютагуудаар гарахала байна.

Искусствын тус һургуули Улаан-Үдын 1-дэхи интернат-һургуулиин дэргэдэ эмхидхэгдэнхэй. Эндэ хүгжэмэй, хатарай, уран зурагай отделенинүүд хүдэлнэ.

Театральна отделени хоёрдохи жэлээ хүдэлжэ байнхай. Үхибүүд Елена Ямпиловнагай хүтэлбэри доро Сергей Михалковой «Һайрхуу шандаган» гэһэн пьесэ табяад, үнгэрэгшэ һуралсалайнгаа жэл түгэсхөө һэн. Тиихэһээ гадна интернат-һургуулиингаа элдэб һайндэрнүүдтэ, баяр наадаанда хабаадажа, шүлэг, басни уран һайханаар уншажа, бултанние баясуулдаг.

Т. БАШКУЕВА.

БУЛАГ

ЭТЮД

Дээдэ-Онгостойн хойто хүндыдэ аршаан булаг бии гэжэ мэдээд, хэдэн нэгэтэ ошобобди. Ой соо ябахада яаһан зохид гээшэб! Ханаашгүй һайхан агаар. Жэжэхэн шубуухайнуудай жэрьеэнһээ бэшэ айһан шэмээн үгы. Хэрмэн, жэрэх хэёо модонһоо хооронду үрагад гэлдэнэ. Сибирьтэ ургадаг модод тэрэ хүндыдэ хүү бии гэхэдэ болохо: хуша, хасуури, нарһан, шэнэһэн, хуһан, улааһан, бургааһан. Жэмэстэ ургамалнууд — моойһон, үлир, долоогоно, нохойн хоншоор, үхэр нюдэн, улаагана дайралдана. Мүн нэрһэнэй, алирһанай эшэнүүд, арса газарай нюрууе эндэ тэндэ хибэсээ хушаһан мэтэ дайралдана. Тэрэнгиин сэсэглээд байһан хада ойн оёор заримдаа ягааран харагдана. Баян, һайхан хүнды даа!

Аршаан булагтаа хүрэбэбди. Хадын боорийн гурбан бүдүүн хушын үзүүрэй хонхосог сооһоо гараад, урудам руу урдаг булаг байна. Зүгөөр һаишаг ехэ үһатай аадар адхараад, тэрэ баггань урьы мухэрэа хаш. Булагай һаба соо борбоосгой, шэнгэрһэн, шорой дүүрэшоо. Уһаниинь арай гажа орхобобди. Уһанайнь арай айраахай лэбшэн гараад, урдаа болоно. Хайратай...

Бидэнэр дараамта бургагын гарааа һабардан арилгажа оробобди. Уһанайнь эсэргүй үзэн ... Булаг үе мүсөө тэниилгэһэндэл, улам эршэтэйгээр бурьялаад, тунгалаг уһаяа урадхуулна. Бидэнэр кружкаараа удхажа, уһа уунабди. Һэмһэтэй гээшэнь. Хэршье хүйтэн хадаа зосоо дааруулнагүй, гэдэһэ дүүргэнэгүй. Иимэл хадань Аршаан гэжэ зон нэрлэһэн байгаа ёһотой.

Бусалган дээрээ: «Аршаан булаг, баяртай, дахин уулза-...

... хара сараанууд ... һэн сусалнууд хараа ... һайхан ой соо, ... гай хажууда хүнүүд ... һэргэхэ ёһотой ... Теэд юундэ ... юм гэжэ гайхалсаа ...

Уһан далай буз... ухаан эрдэм ном... дэг ха юм. Булагые ... Болохогүй!

Б. С...

УРДАНАЙ ДУУНУУД

Хүн шубуун ерэжэ,
Худариин нюрүү
жэгдэрүүлбэ.
Холоһоо урагууднай буужа,
Хотын гуниг тарааба.
Шэн шубуун ерэжэ,
Сэлдеэхэн Агые
жэгдэрүүлбэ.
Сэдьхэлтэйл урагууднай
буужа,
Сээжын гуниг тарааба.

Ходоог тэргын мухаряан
соо
Хоёрхон хүлөө
шэдэлээрэй,
Конзертэтэй бэшэгые
абатараа
Хотондоо намайгаа
хүлеэгээрэй.
Тэргын сахаригай
мухаряан соо
Тэгшэхэн хүлөө
шэдэлээрэй,
Тэмдэг мэндые абатараа
Тэндэхэнээ намайгаа
хүлеэгээрэй.

Бараанхан сүрэг адуумнай
Байнал аабэд даа
Хүнхэртоо,
Баахандаа үелһэн
нүхэдүүднай
Багтаанал аабэд даа
бидэнэрые
Алагхан сүрэг адуумнай
Арынгаа Хүнхэртэ
зогсоогдоол һэн,
Айдартаал үелһэн
нүхэдүүднай
Айлшалуужал аабэд даа
бидэнэрые

Хадамалхан тахатайл аад,
Хэлтиржэл байн,
Хатаалгахаар болобо аа гү,
Хайратай һэм гэхэдээд
гажаржал байн,
Хажуудаа болголтой
болобо аа гү.
Шэрэмхэн тахатайл аад,
шэлжэржэл байн,
Шэрээлгэхээр болобо аа гү,
Сэдьхэлтэй һэм гэхэдээд
гажаржал байн,
Шиидхэлтэйхэн болобо
аа гү.

Хойто-Ага нютагай Дугар Цыдсновһээ бэшэжэ абаа.

ГУНИГ ДУУНУУД

Ардагхан мориноймхатарые
Амалаад харахала яаһанхан
юм.
Айдархан наһанайм жаргалые
Абамниш харахала яаһанхан
юм.
Эмнигхэн мориноймхатарые
Эмээллээдш харахала
яаһанхан юм,
Энээхэн бэеымни жаргалые
Эхэмни харахала
яаһанхан юм.
* * *
Дүрөө дүрөөбшэ хоёрһоо
Дүжэр болоо моримни,
Дүүрэн зоной хэлсээнһээ
Дүйрэн болоо толгоймни.
Хазаар хударга хоёрһоо
Хажар болоо моримни,
Хамаг зоной хэлсээнһээ
Хашар болоо толгоймни.

1978 ондо Намагар Дамдинжаповаһаа (Табтаанай) бэшэжэ абаа.

Д. ЖУГДУРОВАГАЙ
суглуулбариһаа.

МОСКВАДА, ВЫСТАВКЭ

«Соёлой эрхим бэлигтэн эб найрамдалай, амгалан байдалай түлөө» гэһэн уряа доро дэлхэйн мэдээжэ уран зураашадай, соёлой бусад һалбаринуудай түлөөлэгшэдэй бүтээлнүүдэй выставкэ Москвада Агуу Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ талмай дээрэ оршодог Түбэй выставкэнүүдэй зал соо сентябриин 27-до нээгдэһэн юм. Энэ выставкые нээлгэдэ хабаадагшадта нүхэр М. С. Горбачев хандахадаа, эб найрамдалай түлөө, дайнай аюулые зайсуулха хэрэгтэ соёлшодой оруулдаг хубитые үндэрөөр сэгнэһэн байна.

Выставкэдэ Пабло Пикассогой 1961 оной декабриин 28-да зураһан «Эб найрамдалай гулабхаа» гэжэ зурагынь бусад бүтээлнүүдэй дунда онсо һуури эзэлнэ. Ренато Гуттузын зураһан Ю. А. Гагаринай дүрые хүн зон олоороо сугларжа, үни удаан сэдьхэлээ хүдэлгэн шэртэнэ. Л. Кабачек гэгшын «Хиросимын дурасхаалда», Бунлонг Вонвилавонгын «Буйволнуудые харууһалагшад» болон бусад олон зурагууд амгалан байдалай ямар ехэ үнэ сэнтэйгээр сахин хамгаалагдадагые гэршэлнэ. Совет мэдээжэ уран зураашадай — аха дүү А. П. болон С. П. Ткачевуудай бүтээһэн «Амгалан байдалай хүүгэд», Е. Е. Моисеенкын «Эхэнүүд болон эгэшэнэр», Ю. Королевой «Одото аха дүүнэр», Б. С. Угаровай «Һэргээн бодхоолго», Т. Т. Салахозай «Апшеронд углөөгүүр» болон бусадай зурагууд олоной анхарал татана. Саманта Смит гэжэ американ эдир басаганай дүрсые гипсээр скульптор В. Аксеновой бүтээһэниинь, эндэ сугларагшадай ухаан бодолдо эб ... лай түлөө эдир ... богонихон аад, ... намтарые бүгэдэ ... Амгалан байдалай ... далай түлөө эдэб ... шэ байһанайнгаа ... муухайгаар алуулһан ... премьер-министр ... гэгшын дүрые Москва ... птор Л. В. Апресян ... мүлижэ, уран бэрх ... һэн байна.

Манай ороной соёл ... публиканүүдай, олон ... заар нютагуудай ... нэй бүтээлнүүд ... дээрэ олоор табигдаа ... Крастинин (Рига) ... да зорюулгаа ... (Таллин) «Июль» ... зурагууд манай ... зоной амгалан ... лай түлөө тэмсэлые ... на.

Иимэ, уласхоорондын ... шанартай выставкэдэ ... һэн эрхим бүтээлнүүд ... да манай республикын ... лэгшэ Улаан-Үдэ ... Светлана Петровна ... вагай 1966 ондо ... һээр нэхэһэн «Амгалан ... хан замбуулин ... гобелен хибэс энэ ... сад бүтээлнүүдые ... гөөтэй байһандань ... һэн. С. П. Ринчиновна ... со маягтай уран бүтээл ... хэжэ эхилһээр үни ... шье һаа, буряад ... атрай, манай город ... портын байшангууд ... лэлгэдэ хабаадалсаж ... шадабаряа харуулһан ...

Мүнөө Москвада ... хибэс авторай түрүү ... хёолнуудай нэгэн ... олониитэдэ һайшаагдаа ... тай.

Манай ...

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Һайн юумын һабагша ута,
Муу юумын сууряан ута.
Хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ
ёһотой,
Хэһэн ажалаа дүүргэхэ
ёһотой.
Алдуугаа дабтахагүй,
Алхамаа һуладхахагүй.
Олоной хүсые
онобшотойгоор хүтэлхэ,
Хамтын хүсые хабатайгаар
хүтэлхэ,

Ниитын хүсые ...
ниисэтэйгээр хүтэлхэ ...
Унжагайрһаниинь ...

Хожомдоһониинь ...
хоб...

Гээгдэһэниинь ...
Үлэһэниинь үгэ ...
Үрэжэлтэ газар ...
Үетэн нүхэд түш...

Б-Б. НАМСА...

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Түрүү дүй дүршэлэй библиотекэ болон пропаганда» — түрүү бэшэг. «КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө» — тэмдэглэлнүүдэй суглуулбари. «Нөөсэнүүдээ гүйсэд хэрэглэхэ»— С. Убеевэй тэмдэглэл.

Хоёрдохи хуудаһанда. Эдеэ хоолой программа — бүгэдэ арадай хэрэг. «Түрүүшын алхамууд найдуулна»— С. Имис-кеновэй статья. Ни... үдэрэй дунхууд. «... нэгэ зүйлшье аба... тэй...»—В. Королев...

Гурбадахи хуудаһанда ... лонгын һайхан ор... Гармаевай тэмдэглэл... корреспондентнүүд... сааиаһаа элгээһэн... нүүдэй суглуулбари...

Дүрбэдэхи хуудаһанда ... ботын үдэрэй гал... риалнуудай суглуу... мүүжүүлгын асуудал... рэлхидэй гэр эзэн... Г. Шелкуновагай ста... сворд. Газетын ... таһаг.

ГАНИРАЛДАҺАН МОРИД

Басни

Ц-Д. ДОНДОКОВА

Хаанаб даа, нэгэ тээ,
хүдөөдэ,
Харганада гү, али
Юроодэ —
Байһан юм гэхэ урид
Бараг хоёр морид.
Агтануудай һанаан ехэ
һэн ха,
Адууһаа дээгүүр бэеэ
сэгнэхэ.
Ама үгэньшье бүри ехэ,
Алтан дэлхэй манда бага
гэхэ.
Хооһон эдэнэй һайрхаа
Хотон соонь баран мэдэхэ.
Эрхимүүд һэн даа гэжэ,
Эжэл адууниинь сэгнэжэ,
Эдэнэй солые дуудаагүй,
Элдин талаарь дуулаагүй.

Бидэбди гэһэн морид
Бэлшээрээр гэмэрэлдэдэг
болобо.
«Маанадтал эрхим
хүлэгүүд
Манаандашье ябадаггүй.
Гамбаа болошоһон
юумэнүүд
Ганса обёсоор байдаг.
Ши бидэ хоёрой
Сэнгые мэдэнэгүй орой.
Юрын адуунаар хамта
Юундэ хэзгүүр харанаб?»
«Хэрёо! Харибшэ гү даа!
Харанагүй эдэш
һайнуудаа...»

...Үдэршье ута даа,
Үгүүлэлнүүдшье урдана
даа...
Турья болиш шортоо,
Туһа харгаданагүй
оройдоо.
Нэгэтэ хоёр моридто
Нилээн ехэ һонин
дуулдаба ха.
Улаан-Үдэ хотодо
Урилдаан болохонь
гэлсэнэ.
— Ухай, ухай!
Улаан списогтэ орожо,

Урдань гүйдэгөө дабтана
хаяабди?
— Ши бидэ хоёрые
Шэлэжэ эльгээгүүжэн
гээгши?
Обёосоһон лэ моридынь
Ошохоороол ошохо,
мэдьш,—
Уралаа шомшорон .
нэгэниинь
Уяран хэлэбэ нүгөөдэдөө.
— Хардажа бодоходоо,
хатууш даа,— гэжэ
Хамараараа нүгөөдэнь
хурд гэбэ.

— Хатуу эрилтэ табия,—
гэлсэжэ,
Хазаарта морид
хуралдаба.
Байзалши даа, хүлеэ,
Баһамжалан бү энеэ.
Харуулжа шадахабди даа
хатарнуудаа,
Ханхинаса дуудуулхабди
даа солонуудаа...
Хоёр хатаршад
һархагашалдаад,
Хотошье ошоогүй ха.
Градустай уһа залгяад,
Ганиралдаһан лэ тэдэ
байгаа ха.

Будамшуу

«ЭСЭГЫНГЭЭ НЭРЫЕ НЭРЛҮҮЛЖЭ...»

АРХИ УУГААД, яла түлэһэн тухайдань газетэдэ тунхалагдаа гэжэ дуулаад, аргагүй ехээр урмашаһан, бүхы Росси соогуур нэрэмни суурхажа, мэдээжэ бо лохомни гэжэ баясаһан хүн тухай бишыхан расскаэ А. П. Чехов бэшэһэн юм. Барга харанхы үе сагай хүн тухай агууехэ уран зохёолшо бэшэһэн байгаа бэзэ гэһэмни, Чеховэй геройһоо дутуугүй хүнүүд Ивалгын райондо бии юм хаш.

Халиутын совхозой тракторист С. Г. Доржиев һогтуугаар тэлэрүүлгын байшанда оробо.

— Архитай ханилһан тухайдашни газетэдэ бэшэхэбди,— гэжэ ниитын гурим сахигшадай нэгэн хэлэбэ. Тиихэдэнь Доржиев тодожо абаад:

— Яагаа һайн юм! Газетэдэ бэшүүлжэ, эсэгынгээ нэрые нэрлүүлжэ суурхахамни бшуу!— гэһэн байгаа.

Ивалга тосхондо олон дабхар гэрнүүд баригдажа, городой түхэл шарайтай боложо байнхай гэжэ тэндэ ошожо үзэгшэд ажаглаһан байха. Олон хүн зонтой газарта һайншье, муушье ушарнууд үзэгдэдэг. Тэд һайнһаа жэшээ абажа, муутай орёолдонгүй ябаха гэжэ һургаал һайнтай хүбүүд оролдодог гээшэ ааб даа. Харин хүдөө ажахын техникумэй студент Борис Цыренов «һүниин баатар» болохо гэжэ бодобо. Тиигэжэ үйлсөөр ябаһан хүниие тогтоогоод, мүнгэ нэхэжэ, тэрэниие тонохо гэжэ байтараа баригдаад, арбан сүүдхын хэһээлтэ абаһан байна.

Оронгын совхозой хүдэлмэришэн, 1962 ондо түрэһэн, ВЛКСМ-эй гэшүүнэй билет хармаанлаһан Б. Базаржапов архиин халуунтай болоод, аманда багташагүй бэлин шэбшэг хэлэжэ ябахадаа, эсэгынгээ нэрые нэрлүүлхэм гэжэ һанаа гү? Арбан сүүдхэ хаалтада һууха даа, тэрэ хүбүүн ээм дээрэ толгой соогоо юу хээ бодоо ха гү гэжэ Оронгын совхозой ВЛКСМ-эй комитет шалгажа үзэхэ аабза.

Забайкальскын апатитога заводой хүдэлмэришэн А. В. Жуков гэр бүлэдөө шууяа татаад милицидэ тушаагдаһан байна.

— Александр Васильевич, яажа байгаа гэшэбта?— гэжэ асуухада:

— Хара гэртээ хаан, боро гэртээ богдо гээшэб! Хэндэ ямар хамааб?— гэжэ хүлээһэн нюдөөр хаража байгаа һэн. Намшуу «богдонуудые» гар дараха засаг бии гэжэ тэрэ огто мартажархиһан хэбэртэй.

Ивалгын район соогуур ябахадаа, һахалаа хюһаха хэрэг гараа. Һахалаа хюһаад, түрхихэ һанаатай, одеколон абаха гэжэ (жаалдамар, өөрынхөө гэртээ мартаад ариилаа бшуу даа!) магазин ошобо гээшэб.

— Басаган, үнэгүйхэн одеколон бии гээшэ гү?— гэжэ наймаалагшада хандабаб. Тэрэмни урдаһаам ехэ һэжэглэнгээр хараад:

— Али архиншадые одеколоноор хангажа барахабди— гэбэл даа. Нохой хазаһай, юун боложо байна гээшэб гэжэ үгаа ехээр гайхабаб, бахардабаб.

— Болиныш Энэшни Будамшуу ха юм!— гэжэ нүгөөдэнь шэбэнэн хэлэээд, тохонгоороо нүхэрөө түлхсэдхибэ.

— Хүлисэгты, Будамшуу. Таниие гэжэ ойлгонгүй оройдоо танингүй байбалби. Эдэ архиншад одеколониемнай байлганагүй. Тон лэ хэрэгтэй хүнүүдтэ хүртөөхэ гэжэ далда хээд байдаг болообди,— гэжэ байгаад, дороһоо «Шипр» гаргажа үгөө һэн...

Һүүлдэнь һонирхоһомни, архиин оронд одеколон ууна «мэргэжэһэн» хүйхэрнүүд энэ районд байһан байба. Тэдэнэй нэгэн Никита Шарпинович Гергесенов ехэ маһаран, нигэжэ хөөрэнэ:

— Арбан түхэригэй архи барижа гарзатанхаар, нүхэр, зэдыхэн сагаанай одеколон лэ уудаг болоо! Бишни одоо лайн мэдэхэ болооб...

— Би архи уудаггүйб, тамхишье татадаггүйб. Бишни Будамшуу гээшэлби даа,— гэбэб. Тэрэмни юушьеб һанажа ядан, магнайгаа нидхэрээд:

— Оройдоо архи уудаггүйб гэжэ гү?— гэжэ этигэжэ ядангаар асууба.

— Оройдоо.

— Тамхи татадаггүйб гэнэ гүш?

— Үгы.

— Эй даа, эсэгынгээ нэрые нэрлүүлжэ шадаагүй хүн юм ха юмши даа,— гэжэ урмаа таһаранглар хэлээд, саашаа ябашаба.

Ивалгын ОПХ-гай тракторист Иван Сергеевич Безродных гэгшын одеколон уугаад, тэлэрүүлгын байшанда асаргадажа, яла түлэһэн тухай сааһа уншахадаа, элдэб эсын архиншадтай мүртэй тэмсэл энэ районд ябуулагданагүй, бүри шанга хэмжээн абтанагүй гэжэ һэжэглэхээр болоо һэн.

СӘНИИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Время. 9.45—Үхибүүдтэ дэмжүүлгэ. 10.15—Концерт. 10.40—«Хүн. Газар, дэлхэй. Юртэмсэ». 11.10—Баримтата фильм. 12.05—«Суббото—түрэлхидэй үдэр». 12.35—Киноочерк. 12.55—Концерт. 13.05—«Бултанда ба хүн бүхэндэ». 13.35—Телеальманах. 14.35—Концерт. 16.30—«Синяя тетрадь» — уран һайханай фильм. 18.15—«Мэдээжэ аад, юрэ. бусын юумэн». 19.20 — Мультфильм. 19.50 — Телевизор харагшадай асуудалнуудта академик В. Г. Афанасьев харюусаха. 20.20—«Тайна виллы «Грета»—уран һайханай фильм. 22.00—Время. 22.30—«Субботын үдэшэлэн». 23.45—Шэнэ һонин. 23.50—Баримтата фильм. 24.00—Спортивна программа: футболоор СССР-эй чемпионат. «Динамо» (Тбилиси)—«Спартак». Хоккейгээр нүхэр ёһоной уулзалга. ЧССР-эй ба СССР-эй командануд.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.20 — Баримтата фильм. 9.30—Ритмическэ гимнастика. 10.15 — ... фильм. 10.40—«Үглөө...то». 11.10—Дэлхэйн ... соёл культура. Габ... сиа Маркес. 12.1... архитектурын ... Итальян дуушан ... най хабаадалгатай ... 12.40—Экологическэ ... 13.30—Баяанай ... 13.45—«День рож...» уран һайханай фи... Удэ. 15.05—Октябр... дэмжүүлгэ. 15.35—... лаг». Москва. 16.20 ... стыни». зүжэг. 18... холнууд. 18.35 — ... ан амитадта яажа ... 18.55—К. И. Чуковск... ябадал ба зохёолы... га тухай бариму... 20.00—С. Танеевэй ... 20.15—Уран зураг... ство. 21.00—«Анг... согты. Б...шуу... Армениин ССР-эй ... артистнууд К. Бол... цианудай концер... Время. 22.30—«Н... мой»—уран һайхан ...

Редактор
Р. Б. ГАРМ...

«Үдэшын уһанай миралзаан». Ж. Халбазыковай фотоэтюд.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации—2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81 корректорская — 2-33-61, выпускающие—2-35-95, Собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, г. Закаменск — 34-33, п. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73 п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-03689. Заказ № 252. Индекс 04609